

VERSLAG
GEZONDHEIDSINVENTARISATIE
BIJ DE
BORDER TERRIERS
IN NEDERLAND

Steekproef jaargangen 1998, 1999, 2000 en 2001

Enquêtering 2004

Peter Prins, Janneke Scholten & Ed.J. Gubbels,
Genetic Counselling Services,
maart 2005

© 2005 Genetic Counselling Services, Hillegom

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the written permission of the authors.

INHOUD

1.	Inleiding	<i>blz.</i> 1
2.	Materiaal en Methoden	3
3.	Algemene gegevens	7
4.	Gezondheid	13
5.	Gedrag	21
6.	Fokkerij	27
7.	Conclusies en aanbevelingen	37
Bijlage :		
	Enquêteformulier Gezondheidsinventarisatie versie Border Terrier	41

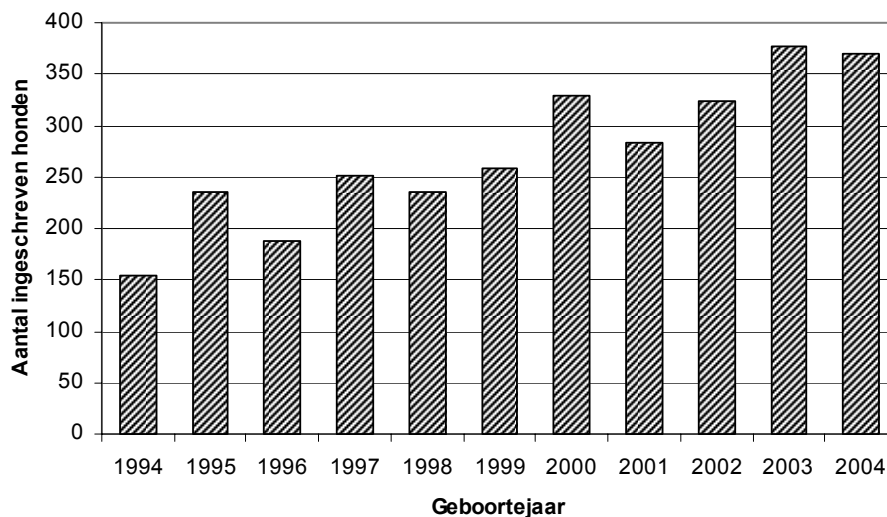
LIJST VAN FIGUREN EN TABELLEN

Figuur 1. Aantallen in het NHSB ingeschreven Border Terrier-pups, 1994-2004	1
Figuur 2. Gebruiksdoel van de hond bij aanschaf	10
Figuur 3. Algemene omschrijving van het gedrag	21
Tabel 1. Respons op de enquête	7
Tabel 2. Leeftijd van de honden in het onderzoek ten tijde van de enquête	7
Tabel 3. Verdeling der geslachten	8
Tabel 4. Hoogste kwalificaties van geshowde honden	12
Tabel 5. Problemen met de gezondheid	13
Tabel 6. Frequentie waarmee gezondheidsproblemen optreden in de afzonderlijke systemen	15
Tabel 7. Rasspecifieke ziekten	17
Tabel 8. Gezondheidsproblemen van reuen vergeleken met die van teven	18
Tabel 9. Algemene omschrijving van het gedrag	22
Tabel 10. Het gedragsbeeld per geslacht	23
Tabel 11. Overzicht van probleemgedrag t.a.v. volwassenen, kinderen en honden	25
Tabel 12. Aantallen reuen en teven met en zonder nakomelingen volgens het NHSB	27
Tabel 13. Verdeling van nesten geboren tussen 1-1-1999 en 1-7-2001 over vaderdieren volgens het NHSB	28
Tabel 14. Gedragskarakteristiek van teven met nakomelingen, vergeleken met die van de groep teven zonder nakomelingen	32
Tabel 15. Gezondheidsproblemen van gecastreerde teven vergeleken met die van niet-gecastreerde teven	34

1. INLEIDING

De Border Terrier is een ras dat in de afgelopen tien jaar een gestaag toenemende populariteit doormaakte in Nederland. Rond 1995 werden er jaarlijks circa 45 nesten en gemiddeld 190 pups ingeschreven in het NHSB; vanaf het jaar 2000 ligt het aantal ingeschreven nesten rond de 70, met gemiddeld 315 pups per jaar (zie figuur 1). De omvang van de huidige geregistreerde totale populatie in ons land moet, bij een veronderstelde gemiddelde levensduur van twaalf jaar, op 3000 dieren worden geschat.

Figuur 1. Aantallen in het NHSB ingeschreven Border Terrier-pups, 1994-2004

Naast de in het NHSB ingeschreven honden zijn er ook Border Terriers waarvoor geen stamboom werd aangevraagd, ook al waren beide ouderdieren misschien wel geregistreerd. Deze honden zonder stamboom komen we in de cijfers niet tegen; toch gaat het hier om honden die mede bepalend zijn voor de beeldvorming over het ras, omdat ze wél als Border Terrier herkenbaar zijn.

Voor de rasvereniging, de Nederlandse Border Terrier Club (NBTC), diende zich de vraag aan of, en in hoeverre, er sprake is van structurele problemen met de gezondheid of met het gedrag van het ras. Zoals elk ras kent ook de Border Terrier afwijkingen en stoornissen die erfelijk zijn of waarvoor een erfelijke basis wordt vermoed. Dit gegeven op zich is niet verontrustend.

Essentieel is de vraag of er, voor één of meer van deze problemen, sprake is van een dusdanige situatie dat acuut ingrijpen wenselijk of noodzakelijk is. Onder andere de door sommigen veronderstelde frequentie in voorkomen van toevallen cq epileptiforme aanvallen en de veronderstelde ernst hiervan, was een overweging bij deze vraagstelling.

In 2003 besloot de rasvereniging om, samen met het instituut 'Genetic Counselling Services' (GCS), een onderzoek naar een aantal karakteristieken van de Border Terrier in Nederland in gang te zetten. Voor dit onderzoek werd gebruik gemaakt van de gestandaardiseerde enquêteformulieren van GCS en van de bijbehorende methodiek van verzamelen, verwerken en analyseren. De verantwoordelijkheid voor het onderzoek werd ondergebracht bij GCS.

Eind oktober 2004 werden alle eigenaren van Border Terriers geboren in 1998, 1999, 2000 en 2001 benaderd, met het verzoek informatie te verschaffen over hun hond en over hun beleving ten aanzien van het functioneren van het dier. Uit de aldus verzamelde gegevens werd de kwalitatieve en kwantitatieve informatie verkregen die in dit rapport is weergegeven. Op basis van de gegevens worden conclusies getrokken omtrent de huidige situatie van het ras. Daar waar mogelijk, worden uitspraken gedaan over de consequenties van de huidige bevindingen voor de toekomst van de populatie.

Uitdrukkelijk zij vermeld dat het hier om een in de tijd beperkte bestandsopname gaat, waarbij het slechts ten dele mogelijk is zicht te krijgen op processen die zich in de opeenvolging van generaties ontwikkelen. Vanuit de nu beschikbare gegevens zullen uitspraken over trends altijd een voorwaardelijk karakter hebben. De invulling van die voorwaarden zal de richting en de omvang van de aangeduide trends bepalen.

Dat dit rapport tot stand kon komen, hebben we te danken aan de 670 eigenaren die zoveel betrokkenheid bij 'hun ras' toonden dat zij de moeite namen het enquêteformulier in te vullen en terug te sturen. We zijn hen zeer erkentelijk voor hun onmisbare bijdrage aan dit onderzoek.

2. MATERIAAL EN METHODEN

Definitie van de populatie

In het onderzoek waarover hier verslag wordt uitgebracht is de Border Terrier populatie in Nederland onderwerp van studie. Deze populatie is gedefinieerd als 'alle dieren, behorend tot het ras Border Terrier, ingeschreven in het NHSB'.

Omdat een populatiedekkend onderzoek om tal van praktische redenen was uitgesloten, werd besloten een beperkte steekproef te nemen. Aan deze steekproef werd de eis gesteld dat ze in voldoende mate ruimte moest bieden tot het doen van uitspraken die voor de populatie als geheel geldigheid hebben.

Overwegingen bij de methode

Een onderzoek naar het functioneren ten aanzien van gezondheid en gedrag van een hondenras zal altijd uit moeten gaan van de informatie die bij eigenaren (houders) beschikbaar is. Natuurlijk zijn er tegen de onderzoeksmethodiek 'het enquêteren van eigenaren' bedenkingen aan te voeren. Zo worden de resultaten bepaald, en soms ook beperkt, door het kennisniveau dat bij die eigenaren aanwezig is. Met name bij het benoemen van 'onduidelijke' afwijkingen en problemen kan dit een rol spelen.

Anderzijds is de beleving van die eigenaar wezenlijk. Het welzijn van een hond wordt, behalve door zijn eigen fysieke gesteldheid, in hoge mate bepaald door het vermogen van die hond om in harmonie te leven met zijn omgeving. En aangezien onze honden primair functioneren in relatie tot de mens, vinden we in de beleving van die mens belangrijke aanwijzingen over de mate van welzijn van zijn hond.

Vergelijking van resultaten

Daar waar dat in dit rapport relevant is worden de resultaten vergeleken met de resultaten van vergelijkbaar onderzoek bij 27 eerder onderzochte rassen, zoals weergegeven in het rapport 'SYNTHESE, Gezondheidsinventarisaties bij een aantal Nederlandse rashondenpopulaties, 1994-2001', Ed.J. Gubbels, Peter Prins & Janneke Scholten, Raad van Beheer afdeling GGW, oktober 2002. (Uitgave: Raad van Beheer op Kynologisch Gebied, Amsterdam).

Overwegingen bij de keuze van de steekproef

De samenstelling van een steekproef wordt bepaald door de doelstelling van het onderzoek. Het onderzoek naar mogelijke problemen met de gezondheid en het gedrag van de Border Terrier werd aangezet vanuit de vaststelling dat er te weinig structurele informatie beschikbaar was over de huidige Nederlandse populatie van het ras. Daarom werden voor dit onderzoek de volgende doelen vastgesteld:

1. Het in kaart brengen van de belangrijkste problemen in de Nederlandse Border Terrier populatie.
2. Het geven van schattingen voor de frequenties waarmee deze problemen optreden.
3. Het formuleren van conclusies en aanbevelingen ten behoeve van de fokkers en de rasvereniging.

Bij de aanvang van het onderzoek werden de bij de Border Terrier veronderstelde problemen geëvalueerd. Op grond hiervan werd gekozen voor het enquêteren van eigenaren van dieren in de leeftijd van drie tot en met zes jaar.

Overwegingen bij het bepalen van de steekproefomvang

Naarmate de omvang van de steekproef groter is, wordt het mogelijk om zeldzamere verschijnselen op te sporen. Voor het bepalen van de steekproefomvang staat de vraag centraal met welke nauwkeurigheid we verschijnselen willen vaststellen.

Bij de methodiek 'enquêtering' is de welwillende medewerking van velen vereist. De ervaring bij andere rassen leert dat het responspercentage voor dit type onderzoeken tussen veertig en vijftig procent ligt, voor jongere honden wat hoger, voor oudere honden wat lager. Dit gegeven werd meegenomen bij de bepaling van de steekproefomvang.

Bij de gegeven steekproefomvang van de afzonderlijke jaarklassen en bij een responspercentage in de genoemde orde van grootte, moet het mogelijk zijn om fenomenen die per jaargang bij tenminste vijf procent van de honden voorkomen, met een zekerheid van nagenoeg honderd procent vast te stellen. Kijken we naar het totaal van de vier jaargangen, dan zijn daarin, bij eenzelfde responspercentage, fenomenen die eens per honderd dieren voorkomen met een zekerheid van nagenoeg honderd procent vast te stellen. Deze uitgangspunten werden voor een eerste inventarisatie aanvaardbaar geacht. In eventuele vervolgonderzoeken kunnen ze

worden herzien, afhankelijk van de aard, en vooral ook de ernst, van de gevonden afwijkingen in de populatie.

Opmerkingen over het enquêteformulier

Ten behoeve van dit onderzoek werd het gestandaardiseerde enquêteformulier aangepast voor de Border Terrier (zie bijlage). Deze aanpassing betrof de 'ras-specifieke ziekten', waarnaar in onderdeel 12. op het derde blad wordt gevraagd.

De enquête kent 'gesloten vragen', waarin de respondent alleen maar kan aankruisen wat van toepassing is, en 'open vragen', waarin de respondent een toelichtende tekst kan geven. Alle teksten werden voorafgaand aan de analyse gelezen en geïnterpreteerd. Waar dit aan de orde was werden de antwoorden op de gesloten vragen aangepast overeenkomstig de gegeven toelichtingen.

Toelichting bij de tabellen

Genetic Counselling Services analyseert de gegevens per geboortjaar van de honden. Dat betekent dat in de meeste tabellen in de eerste kolom jaartallen staan. Daarmee is het overal in het rapport duidelijk aan welke deelpopulatie (jaargang) de gegevens en de bijbehorende conclusies zijn ontleend.

In dit rapport worden de tellingen van enquêteresultaten gegeven, aangevuld met het overeenkomstige percentage. Dit percentage is een 'puntschatting'. We moeten daarbij bedenken dat het om een zo goed mogelijke schatting gaat, gebaseerd op de steekproef. De echte waarde, de waarde die we zouden vinden als we de hele populatie zouden onderzoeken, kennen we niet. We kunnen wèl, met een vooraf vast te stellen betrouwbaarheid, aangeven in welk gebied die echte waarde ligt. Dat doen we door een 'intervalschatting' op te nemen.

In dit onderzoek is gekozen voor een betrouwbaarheid van 95 procent. In de percentagekolom staat dan bijvoorbeeld, voor een verschijnsel dat bij 5 procent van de honden voorkwam, dat het percentage $5,0 \pm 1,4$ is. Dit betekent dat de echte waarde, met een zekerheid van 95 procent, tussen 3,6 en 6,4 procent ligt. De breedte van het interval wordt bepaald door het aantal waarnemingen waarop de schatting is gebaseerd. Naarmate dat aantal groter is, zal het interval kleiner zijn en krijgen we dus een betere schatting van de echte frequentie, de frequentie waarmee het verschijnsel in de populatie voorkomt.

3. ALGEMENE GEGEVENS

Medewerking aan de enquête

Eind oktober 2004 werden 1126 enquêteformulieren verstuurd naar de eigenaren van Border Terriers geboren in de jaren 1998, 1999, 2000 en 2001. Met behulp van het GCS-enquêteformulier werden de aangeschreven eigenaren ondervraagd over het wel en wee van hun honden.

Van de 1126 verzonden enquêteformulieren werden er 670 (59,5 procent) door de eigenaar ingevuld en geretourneerd (zie tabel 1). Dit responspercentage is, in vergelijking met de percentages bij andere rassen in vergelijkbare onderzoeken, vrij hoog. Met dit aantal geretourneerde enquêteformulieren is het mogelijk om binnen de totale onderzoeksgroep fenomenen op te sporen die bij één procent van de honden voorkomen. Voor de afzonderlijke leeftijdsgroepen werd de doelstelling ten aanzien van het opsporen van vijf-procent-fenomenen eveneens gehaald.

Tabel 1. Respons op de enquête

Jaar	Ingevuld retour		Onbestelbaar retour		Geen respons		Totaal verzonden
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal
1998	129	(52,9 ± 6,3)	21	(8,6 ± 3,5)	94	(38,5 ± 6,1)	244
1999	151	(57,0 ± 6,0)	13	(4,9 ± 2,6)	101	(38,1 ± 5,8)	265
2000	197	(60,6 ± 5,3)	19	(5,8 ± 2,6)	109	(33,5 ± 5,1)	325
2001	193	(66,1 ± 5,4)	4	(1,4 ± 1,3)	95	(32,5 ± 5,4)	292
Totaal	670	(59,5 ± 2,9)	57	(5,1 ± 1,3)	399	(35,4 ± 2,8)	1126

Bij de interpretatie van de resultaten kan het van belang zijn te letten op de leeftijden van de honden ten tijde van enquêtering (zie tabel 2). De jongste honden in het onderzoek (de jaargang 2001) waren nog net geen drie jaar; de oudste honden (de jaargang 1998) waren ruim zes jaar tijdens de enquête.

Tabel 2. Leeftijd van de honden in het onderzoek ten tijde van de enquêtering

Jaargang	Leeftijd in maanden	Gemiddelde leeftijd in maanden
1998	70 - 81	76
1999	58 - 70	64
2000	46 - 60	51
2001	34 - 46	40

Daar waar processen aan de orde zijn die zich op een bepaalde leeftijd ontwikkelen of openbaren, zouden we die ontwikkeling moeten kunnen waarnemen in de vorm van een toe- of afname in de verschillende jaargangen.

Verdeling van kleur en geslacht

De Border Terrier komt voor in vier erkende kleurvariëteiten die door elkaar gefokt worden. Kleur lijkt bij de fokkerij van de Border Terrier geen prominente plaats in te nemen. In dit onderzoek zijn de verschillende kleuren dan ook niet verder meegenomen.

Als we kijken naar de verdeling van reuen en teven in de onderzochte groep stellen we vast dat er geen aantoonbaar verschil is tussen beide geslachten (zie tabel 3). Een tekort aan vertegenwoordigers van het ene of het andere geslacht kan wijzen op een verhoogde sterfte veroorzaakt door afwijkingen die iets met het ene of andere hormonale milieu te maken hebben. Een tekort aan mannelijke dieren wijst vaak op een geslachtsgebonden erfelijke afwijking. Voor geen van beide vinden we hier aanwijzingen.

Tabel 3. Verdeling der geslachten

Jaargang	Reuen		Teven		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal
1998	58	(45,0 ± 8,6)	71	(55,0 ± 8,6)	129
1999	66	(43,7 ± 7,9)	85	(56,3 ± 7,9)	151
2000	94	(47,7 ± 7,0)	103	(52,3 ± 7,0)	197
2001	98	(50,8 ± 7,1)	95	(49,2 ± 7,1)	193
Totaal	316	(47,2 ± 3,8)	354	(52,8 ± 3,8)	670

Lidmaatschap van de rasvereniging

De in dit rapport gepresenteerde gegevens werden op initiatief van de rasvereniging verzameld met het doel daarop, indien nodig, toekomstig fokbeleid te baseren. Bij het ontwikkelen en ten uitvoer brengen van beleid, is de organisatiegraad van 'het vakgebied' een van de kritische succesfactoren. Naarmate het draagvlak van een rasvereniging groter is, wordt de discussie over het wenselijke en noodzakelijke voor het ras door meer betrokkenen gevoerd en is er een breder draagvlak voor de conclusies.

In de onderzochte groep werd een lidmaatschapspercentage van 44,9 vastgesteld, wat hoog is in vergelijking met wat er in eerdere studies bij andere rassen is gevonden. Opmerkelijk is dat er in de opeenvolgende leeftijdsgroepen nauwelijks een verloop in lidmaatschap is waar te nemen. Omdat nieuwe leden voornamelijk worden geworven binnen de groep eigenaren die net een pup hebben aangeschaft, zou je verwachten dat in de jaren daarna steeds weer een zeker percentage afhaakt. Bij eerdere onderzoeken onder andere rassen bleek dat inderdaad het geval. Dat dit bij de NBTC niet het geval is, duidt op een sterke binding van een groot deel van de Border Terrier eigenaren met de rasvereniging.

Herkomst van de honden

Van de 659 honden waarvoor de vraag naar de herkomst van de hond werd beantwoord, waren er 576 (87,4 procent) rechtstreeks afkomstig van een fokker, 61 honden (9,3 procent) kwamen uit eigen fokkerij en 22 dieren (3,3 procent) werden overgenomen van derden.

Bij de aanschaf van een pup kan gekozen worden om dit wel of niet te doen via de pupinformatie van de rasvereniging. In de enquête is gevraagd of de hond via tussenkomst van de rasvereniging werd aangeschaft. Van de eigenaren van Border Terriers die bij een fokker werden aangeschaft, gaf 44,7 procent aan dit via de vereniging te hebben gedaan.

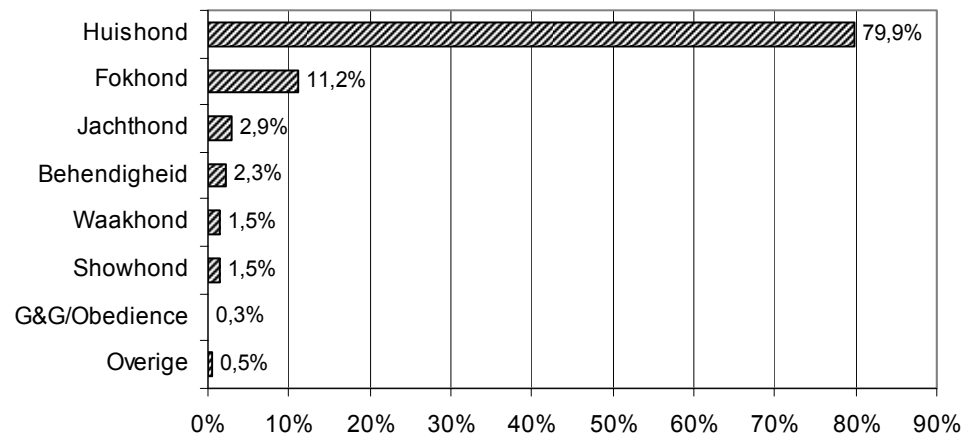
De eigenaar en zijn verwachtingen

In de enquête werd gevraagd met welk doel de eigenaar de hond had aangeschaft (figuur 2). Hierbij kon gekozen worden tussen de categorieën 'huishond', 'fokhond', 'showhond', 'waakhond', 'jachthond', 'verdedigingshond' en de categorie 'anders'.

Waar een eigenaar meer dan één categorie had aangekruist, moest voor de analyse een keuze worden gemaakt. Als een hond zowel show- als fokhond werd genoemd, werd voor de aanduiding 'fokhond' gekozen. Daar waar behalve 'huishond' ook nog een andere kwalificatie werd gebruikt, werd voor die laatste aanduiding gekozen. Honden die door hun eigenaar als show-, fok-, jacht- of waakhond werden aangeduid, werden in de meeste gevallen ook als 'huishond' aangemeld. Dat betekent dat het merendeel van de honden in ons onderzoek (tevens) de rol van huishond vervult.

Er werden geen noemenswaardige verschillen in gebruiksdoel aangetroffen tussen de jaargangen. Daarom volstaan we met een weergave voor de totale onderzoeksgroep in figuur 2.

Figuur 2. Gebruiksdoel van de hond bij aanschaf

Niemand in de onderzoeksgroep heeft zijn Border Terrier aangeschaft met het gebruiksdoel 'verdedigingshond'. Wel werden, gemeld in de categorie 'anders', 17 honden (2,6%) aangeschaft met in het achterhoofd daar later Obedience, G&G of behendigheidssport mee te gaan beoefenen. In figuur 2 zijn ze in twee aparte kolommen weergegeven. Slechts een klein percentage (2,9%) van de honden wordt aangeschaft als jachthond, het oorspronkelijke gebruiksdoel.

Uiteraard heeft elke eigenaar bij de aanschaf van een pup bepaalde verwachtingen. En net als bij de aanschaf van zoveel andere dingen wordt ook hier niet altijd ieders verwachting vervuld. Bijna één op de dertien eigenaren (7,8 procent) had zich bij aanschaf van hun Border iets anders voorgesteld. De oorzaak kan uiteraard zowel bij de eigenaar als bij de hond liggen. In vergelijking met de andere onderzochte rassen is dit overigens een gemiddeld percentage.

In de enquête werd vervolgens gevraagd naar de tevredenheid van de eigenaar over de voorlichting die de fokker bij de aanschaf gaf. Op zichzelf verdient het aspect 'voorlichting van potentiële kopers' alle aandacht. Naarmate hierin beter wordt voorzien heeft de nieuwe eigenaar een reëler beeld van waar hij aan begint. Niet alleen zal daardoor de eigenaar meer plezier beleven aan zijn hond, ook de hond zal meer plezier beleven aan zijn eigenaar. Bij dit onderzoek gaven

bijna alle eigenaren (97,0 procent) aan tevreden te zijn over de verkregen voorlichting.

Bijna één op de drie (29,2 procent) van de eigenaren in de steekproef heeft al eens eerder een Border Terrier gehad. Deze vroegere ervaring met het ras was kennelijk zo positief dat opnieuw voor een Border Terrier werd gekozen. Bij andere rassen zien we een vergelijkbaar percentage: eigenaren van Borders zijn in hun trouw aan het ras niet anders dan eigenaren van andere rassen.

Omdat de enquête zich richt op huidige eigenaren van Border Terriers, ontbreekt natuurlijk de informatie over degenen die voorheen een hond van dit ras hadden en die besloten over te stappen naar een ander ras, of die zelfs helemaal geen hond meer willen. Die groep vroegere eigenaren zou veel informatie kunnen verschaffen over motieven 'om het niet meer te doen'.

Het exterieur

Bij de fokkerij van rashonden wordt aan het exterieur veel waarde toegekend. Ook veel eigenaren hebben de neiging de kwaliteit van rashonden uit te drukken in termen van de mate waarin de dieren voldoen aan de standaard zoals die op de tentoonstelling wordt geïnterpreteerd. Vandaar dat ook in deze enquête de vraag naar de tevredenheid met het uiterlijk van de hond niet kon uitblijven. Vrijwel alle eigenaren (96,4 procent) gaven aan tevreden te zijn met het uiterlijk van hun Border. Het betreft hier overigens de 'subjectieve' beleving van de eigenaren, die niet overeen hoeft te komen met wat de keurmeesters ervan zouden vinden. Desondanks, ongeacht wat die keurmeesters ervan vinden, er zijn geen redenen op voorhand om de specifieke esthetische deskundigheid van eigenaren van Border Terriers in twijfel te trekken.

Een redelijk deel (29,5 procent) van de honden in dit onderzoek werd uitgebracht op een of meer shows. Kennelijk vindt bijna één derde van de eigenaren het van belang aan officiële exterieurkeuringen deel te nemen.

Om een indruk te krijgen omtrent de tevredenheid over het uiterlijk van de Border Terrier van 'wat meer officiële zijde' werd ook naar keuringsuitslagen gevraagd. Daar waar meer uitslagen van hetzelfde dier beschikbaar waren werd, ongeacht het aantal uitslagen, de hoogste score opgevoerd als kwalificatie voor de hond (zie tabel 4).

Tabel 4. Hoogste kwalificaties van geshowde honden (n = 195)

Jaar	Uitmuntend		Zeer goed		Goed		Totaal	Geen antwoord
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)		
1998	23	(62,0)	7	(18,9)	6	(16,2)	37	5
1999	20	(65,0)	5	(16,1)	6	(19,4)	31	4
2000	33	(54,0)	17	(27,9)	9	(14,8)	61	3
2001	28	(56,0)	14	(28,0)	6	(12,0)	50	4
Totaal	104	(58,0)	43	(24,0)	27	(15,1)	179	16

De kwalificatie 'matig' kwam slechts vijfmaal voor. Voor het overige zien we in bovenstaande tabel slechts 'goede' of nog betere honden.

Overleden en afgestane honden

Ten tijde van de enquêtering bleken 24 (3,6%) van de 660 honden waarvoor deze vraag was beantwoord te zijn overleden. In 11 gevallen als gevolg van een ongeval, voor het overige zijn uiteenlopende oorzaken verantwoordelijk voor het overlijden.

De sterftcijfers zijn gelijkelijk over de verschillende jaargangen verdeeld. Er is geen leeftijdsgroep aan te wijzen waarin meer honden dood gaan dan in andere leeftijdsgroepen. De percentages op zich zijn, vergeleken met eerder onderzochte rassen, aan de lage kant (0,7%, 0,8%, 0,4% en 1,8% voor respectievelijk de jaargangen 2001, 2000, 1999 en 1998).

Ook het gemelde aantal overgeplaatste Borders is laag: slechts 9 honden (1,4%) in de totale onderzoeksgroep. Eén hond werd opgegeven als gestolen.

Bij deze cijfers, wellicht meer nog dan bij de andere, moeten we bedenken dat ze gevoelig kunnen zijn voor vertekening door invloeden vanuit de emoties van de eigenaren. Het zou kunnen dat eigenaren die hun hond door sterfte verloren een verhoogde motivatie tot meewerken hebben. Dit zou tot een overschatting van het sterftepercentage kunnen leiden. Ook het omgekeerde kan aan de orde zijn. Eigenaren die al langer geleden hun hond hebben verloren, zullen wellicht niet meer bereid zijn deel te nemen aan de enquête.

4. GEZONDHEID

In het enquêteonderdeel over 'gezondheid' werd als eerste gevraagd of er problemen zijn geweest met de gezondheid van de betreffende hond. Het antwoord hierop is, voor elk van de honden, de samenvatting van gezondheid en ziekte, aangevuld met kleine en grotere ongelukjes en gebreken in de onderzochte periode.

Waar we hier over 'gezondheidsproblemen' spreken bedoelen we het hele scala, variërend van kleine ongemakjes tot en met ernstige en levensbedreigende zaken. De hier gemelde problemen omvatten alles, van een eenvoudige infectie of een beperkte verwonding tot en met zaken zoals hartafwijkingen en epilepsie, die uiteindelijk tot een vroegtijdig einde kunnen leiden.

De aantallen

Van de 659 eigenaren die op deze vraag antwoord gaven, waren er 325 die aangaven dat er problemen zijn geweest met de gezondheid van hun hond (zie tabel 5). In de onderzochte leeftijdsgebieden kreeg ruim 49 procent van de honden met gezondheidsproblemen te maken. Vergeleken met andere eerder onderzochte rassen is dit een gemiddeld percentage.

Tabel 5. Problemen met de gezondheid

Jaar	Wel problemen		Geen problemen		Totaal	Geen antwoord
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	
1998	72	(56,3 ± 8,6)	56	(43,8 ± 8,6)	128	1
1999	79	(53,4 ± 8,0)	69	(46,6 ± 8,0)	148	3
2000	92	(47,2 ± 7,0)	103	(52,8 ± 7,0)	195	2
2001	82	(43,6 ± 7,1)	106	(56,4 ± 7,1)	188	5
Totaal	325	(49,3 ± 3,8)	334	(50,7 ± 3,8)	659	11

Van de groep die problemen had, gaf 92,3 procent van de eigenaren aan dat zij in verband met die problemen een dierenarts hadden geraadpleegd. Slechts 18 eigenaren meldden dat zij dat niet hadden gedaan, 7 eigenaren gaven op deze vraag geen antwoord.

Gezondheidsproblemen opgesplitst per systeem

De praktijk leert dat de gemiddelde hondeneigenaar slechts ten dele bekend is met de specifieke diagnoses die door dierenartsen worden gesteld. In vrijwel alle gevallen echter weet men wel het systeem (het functionele deel van de hond) aan te duiden waarin de gezondheidsstoornis optrad. Vandaar dat in de enquête een lijst van systemen werd aangereikt met de vraag, aan te geven in welke van deze systemen de gezondheidsproblemen optraden (zie tabel 6 op blz. 14).

Met dit overzicht wordt voor de Border Terrier een beeld geschetst van 'mogelijke zwakke plekken', aspecten waaraan in eventuele vervolgstudies en in het fokbeleid aandacht zou moeten worden besteed.

Elke hond in de onderzochte groep kon gedurende de periode waarop het onderzoek betrekking heeft, problemen krijgen in één of meer van de genoemde systemen. De 325 Borders die gezondheidsproblemen hadden, scoorden samen 506 maal in de onderstaande tabel. Gemiddeld komt dat neer op 1,55 keer per hond met gezondheidsproblemen. Bij een aanzienlijk deel van deze groep komt kennelijk meer dan één probleem voor.

De meeste problemen worden gemeld in de categorie 'Geslachtsorganen'. Bij de reuen gaat het hier voornamelijk om meldingen van monorchidie/cryptorchidie, bij de teven spelen vooral schijnzwangerschap en in mindere mate baarmoederontstekingen een rol. We komen daar in een later hoofdstuk nog op terug.

Net als bij vrijwel alle andere onderzochte rassen scoren de problemen in de categorie Huid & Haar bij de Border Terrier hoog. Eén op de negen honden heeft hier mee te kampen. Bijna zestig procent (58,1%) van de huidaandoeningen wordt veroorzaakt door allergieën, voor het overige zijn tumortjes, seborroe (vettige huid), mijten en specifieke ontstekingen debet aan dit probleem.

Als derde in de rij scoren de problemen in het 'Zenuwstelsel' (8,2%). In vrijwel alle gevallen (92,5%) worden deze problemen veroorzaakt door epilepsie of epilepsieachtige verschijnselen. In de resterende gevallen betroffen dit andere neurologische afwijkingen of ontbrak een diagnose. Bij de bespreking van de rasspecifieke gezondheidsproblemen gaan we hier nader op in.

Ook het 'Spijsverteringskanaal' scoort in vergelijking tot eerder onderzochte rassen hoog: één op de dertien honden ondervindt hier problemen mee. In bijna de helft van de gevallen (24 van de 51) betreft dit een voedselallergie en/of -intolerantie die na een wijziging in het dieet verbetering te zien geeft.

Tabel 6. Frequentie waarmee gezondheidsproblemen optreden in de afzonderlijke systemen (n=659)

Jaar	Huid en haar		Wervelkolom		Ledematen		Gebit		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal
1998	17	(13,3 ± 5,9)	1	(0,8 ± 1,5)	7	(5,5 ± 3,9)	10	(7,8 ± 4,6)	128
1999	20	(13,5 ± 5,5)	12	(8,1 ± 4,4)	3	(2,0 ± 2,3)	9	(6,1 ± 3,9)	148
2000	22	(11,3 ± 4,4)	10	(5,1 ± 3,1)	10	(5,1 ± 3,1)	11	(5,6 ± 3,2)	195
2001	15	(8,0 ± 3,9)	4	(2,1 ± 2,1)	3	(1,6 ± 1,8)	14	(7,4 ± 3,8)	188
Totaal	74	(11,2 ± 2,4)	27	(4,1 ± 1,5)	23	(3,5 ± 1,4)	44	(6,7 ± 1,9)	659

Jaar	Zenuwstelsel		Ogen en gezichts- vermogen		Oren en gehoor		Bloed en afweersysteem		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal
1998	14	(10,0 ± 5,4)	3	(2,3 ± 2,6)	9	(7,0 ± 4,4)	1	(0,8 ± 1,5)	128
1999	13	(8,8 ± 4,6)	5	(3,4 ± 2,9)	9	(6,1 ± 3,9)	0	(0,0 ± 1,3)	148
2000	16	(8,2 ± 3,9)	7	(3,6 ± 2,6)	12	(6,2 ± 3,4)	0	(0,0 ± 1,0)	195
2001	11	(5,9 ± 3,4)	8	(4,3 ± 2,9)	9	(4,8 ± 3,1)	1	(0,5 ± 1,0)	188
Totaal	54	(8,2 ± 2,1)	23	(3,5 ± 1,4)	39	(5,9 ± 1,8)	2	(0,3 ± 0,4)	659

Jaar	Hart en vaatstelsel		Longen en luchtwegen		Spijsverterings- stelsel		Nieren en urineewegen		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal
1998	2	(1,6 ± 2,1)	4	(3,1 ± 3,0)	9	(7,0 ± 4,4)	4	(3,1 ± 3,0)	128
1999	4	(2,7 ± 2,6)	3	(2,0 ± 2,3)	10	(6,8 ± 4,0)	6	(4,1 ± 3,2)	148
2000	3	(1,5 ± 1,7)	4	(2,1 ± 2,0)	15	(7,7 ± 3,7)	3	(1,5 ± 1,7)	195
2001	3	(1,6 ± 1,8)	3	(1,6 ± 1,8)	17	(9,0 ± 4,1)	2	(1,1 ± 1,5)	188
Totaal	12	(1,8 ± 1,0)	14	(2,1 ± 1,1)	51	(7,7 ± 2,0)	15	(2,3 ± 1,1)	659

Jaar	Melkklieren		Geslachts- organen		Voortplanting		Hormonen		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal
1998	0	(0,0 ± 1,5)	19	(14,0 ± 6,2)	1	(0,8 ± 1,5)	2	(1,6 ± 2,1)	128
1999	0	(0,0 ± 1,3)	19	(12,0 ± 5,4)	3	(2,0 ± 2,3)	2	(1,4 ± 1,9)	148
2000	0	(0,0 ± 1,0)	19	(9,7 ± 4,2)	1	(0,5 ± 1,0)	1	(0,5 ± 1,0)	195
2001	0	(0,0 ± 1,0)	22	(11,0 ± 4,6)	1	(0,5 ± 1,0)	0	(0,0 ± 1,0)	188
Totaal	0	(0,0 ± 0,3)	79	(12,0 ± 2,5)	6	(0,9 ± 0,7)	5	(0,8 ± 0,7)	659

Jaar	Lever		Gedrag		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal
1998	0	(0,0 ± 1,5)	9	(7,0 ± 4,4)	128
1999	1	(0,7 ± 1,3)	7	(4,7 ± 3,4)	148
2000	2	(1,0 ± 1,4)	8	(4,1 ± 2,8)	195
2001	0	(0,0 ± 1,0)	11	(5,9 ± 3,4)	188
Totaal	3	(0,5 ± 0,5)	35	(5,3 ± 1,7)	659

Afwijkingen aan het gebit (6,7%), evenals problemen met het oor en gehoor (5,9%) komen ook in betrekkelijk hoge percentages voor. De 5,3 procent gedragsproblemen waarvoor een dierenarts geconsulteerd werd, betrof vooral agressief en dominant gedrag naar andere honden en werd voornamelijk bij reuen gezien. Dit gedrag leidde in vrijwel alle gevallen tot castratie.

Rasspecifieke gezondheidsproblemen

Bij praktisch alle hondenrassen komen (erfelijke) afwijkingen voor, die, terecht of ten onrechte, in één adem met het ras worden genoemd. Bij de voorbereiding van de enquête werd geïnventariseerd welke afwijkingen bij de Border Terrier mogelijk tot deze groep zouden kunnen behoren. In de enquête werd vervolgens uitdrukkelijk gevraagd of de betreffende hond leed of geleden had aan één of meerdere van deze zogenaamde rasspecifieke afwijkingen. Onder andere was het bestuur van de NBTC geïnteresseerd in het voorkomen epilepsie en epileptiforme aanvallen.

Tabel 7 (blz. 16) laat zien dat de resultaten van dit deel van de inventarisatie voor een deel aansluiten bij hetgeen door sommigen op voorhand werd verwacht. Maar, zoals ook al bij eerdere onderzoeken bij andere rassen is geconstateerd, ook hier vinden we niet alle van tevoren veronderstelde problemen ook daadwerkelijk in relevante aantallen terug in onze steekproef. Zo treffen we onder de 659 Borders waarvoor deze vraag beantwoord is, geen enkele hond met Calve/Legg Perthes of met Osteochondritis, en slechts één geval van respectievelijk Spondylose en Cataract.

Epileptiforme aanvallen blijken bij de Border Terrier de meest voorkomende afwijking te zijn (50 honden, ofwel 7,6 procent van de onderzoeksgroep, dat is één op elke dertien Border Terriers). De bij deze afwijking door de eigenaar beschreven symptomen en/of de door de dierenarts gestelde diagnose zijn (is) niet in alle gevallen even duidelijk. In sommige gevallen is het beeld van de 'klassieke' vorm van epilepsie herkenbaar. In hoeverre de beschreven symptomen betrekking hebben op één of meerdere afwijkingen, moet nader onderzoek uitwijzen, eventueel in samenwerking met onderzoekers van de Faculteit Diergeneeskunde te Utrecht. Daar is onlangs een onderzoek gestart naar de achtergronden van krampaanvallen bij Border Terriers, een ziektebeeld dat aangeduid wordt met 'Canine Epileptoid Cramping Syndrome' (CECS), ook wel 'Spike's Disease' genoemd.

Vanwege de te kleine aantallen per jaargang kan er geen harde uitspraak gedaan worden omtrent verschillen in frequentie van voorkomen tussen de verschillende leeftijdsgroepen. Wel is een tendens zichtbaar dat het percentage gevallen toeneemt naarmate de honden ouder worden. Duidelijk is in ieder geval dat er een wezenlijk probleem bestaat, dat om alle aandacht vraagt.

Tabel 7. Rasspecifieke ziekten (n=659)

Jaar	Calve/ Legg Perthes		Patella-luxatie		Spondylose		Epilepsie		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal
1998	0	(0,0 ± 1,5)	3	(2,3 ± 2,6)	0	(0,0 ± 1,5)	13	(10,0 ± 5,2)	128
1999	0	(0,0 ± 1,3)	2	(1,4 ± 1,9)	1	(0,7 ± 1,3)	12	(8,1 ± 4,4)	148
2000	0	(0,0 ± 1,0)	6	(3,1 ± 2,4)	0	(0,0 ± 1,0)	16	(8,2 ± 3,9)	195
2001	0	(0,0 ± 1,0)	0	(0,0 ± 1,0)	0	(0,0 ± 1,0)	9	(4,8 ± 3,1)	188
Totaal	0	(0,0 ± 0,3)	11	(1,7 ± 1,0)	1	(0,2 ± 0,3)	50	(7,6 ± 2,0)	659

Jaar	Cataract		Distichiasis		Allergie/Atopie		Gebitsafwijking		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal
1998	0	(0,0 ± 1,5)	0	(0,0 ± 1,5)	9	(7,0 ± 4,4)	10	(7,8 ± 4,6)	128
1999	1	(0,7 ± 1,3)	3	(2,0 ± 2,3)	13	(8,8 ± 4,6)	9	(6,1 ± 3,9)	148
2000	0	(0,0 ± 1,0)	1	(0,5 ± 1,0)	14	(7,2 ± 3,6)	10	(5,1 ± 3,1)	195
2001	0	(0,0 ± 1,0)	1	(0,5 ± 1,0)	7	(3,7 ± 2,7)	10	(5,3 ± 3,2)	188
Totaal	1	(0,2 ± 0,3)	5	(0,8 ± 0,7)	43	(6,5 ± 1,9)	39	(5,9 ± 1,8)	659

Jaar	Knikstaart		Cryptorchidie		Hypoglycemie		Osteochondritis		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal
1998	2	(1,6 ± 2,1)	5	(3,9 ± 3,4)	2	(1,6 ± 2,1)	0	(0,0 ± 1,5)	128
1999	9	(6,1 ± 3,9)	9	(6,1 ± 3,9)	0	(0,0 ± 1,3)	0	(0,0 ± 1,3)	148
2000	9	(4,6 ± 2,9)	5	(2,6 ± 2,2)	0	(0,0 ± 1,0)	0	(0,0 ± 1,0)	195
2001	4	(2,1 ± 2,1)	7	(3,7 ± 2,7)	0	(0,0 ± 1,0)	0	(0,0 ± 1,0)	188
Totaal	24	(3,6 ± 1,4)	26	(3,9 ± 1,5)	2	(0,3 ± 0,4)	0	(0,0 ± 0,3)	659

Jaar	Heupdysplasie		Totaal
	aantal	(%)	aantal
1998	1	(0,8 ± 1,5)	128
1999	1	(0,7 ± 1,3)	148
2000	2	(1,0 ± 1,4)	195
2001	0	(0,0 ± 1,0)	188
Totaal	4	(0,6 ± 0,6)	659

De in frequentie tweede meest voorkomende afwijking is bij de Border Terrier Atopie/allergie, een afwijking die bij vrijwel alle eerder onderzochte rassen ook hoog scoorde.

De overige drie afwijkingen die in een hoge frequentie werden gemeld (Gebitsafwijkingen 5,9%, Cryptorchidie 3,9% en Staartafwijkingen 3,6%) zijn in de zin van lichamelijk lijden of ongemak voor de hond van minder belang. In het kader van de fokkerij verdienen zij natuurlijk wel aandacht. De staartafwijkingen betroffen overigens in vrijwel alle gevallen een knikstaart.

De overige categorieën blijken niet of slechts beperkt relevant in dit onderzoek.

Het gezondheidsbeeld per geslacht

De verdeling van gezondheidsproblemen over reuen en teven is weergegeven in tabel 8.

Tabel 8. Gezondheidsproblemen van reuen vergeleken met die van teven (de intervalschattingen zijn gebaseerd op de totalen per geslacht)

Systeem	Reuen		Teven		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	
1. Huid en haar	40	(12,7 ± 3,7)	34	(9,9 ± 3,1)	74
2. Wervelkolom	14	(4,5 ± 2,3)	13	(3,8 ± 2,0)	27
3. Ledematen	10	(3,2 ± 1,9)	13	(3,8 ± 2,0)	23
4. Gebit	22	(7,0 ± 2,8)	22	(6,4 ± 2,6)	44
5. Zenuwstelsel	26	(8,3 ± 3,0)	28	(8,1 ± 2,9)	54
6. Ogen/gezichtsvermogen	15	(4,8 ± 2,4)	8	(2,3 ± 1,6)	23
7. Oren en gehoor	22	(7,0 ± 2,8)	17	(4,9 ± 2,3)	39
8. Bloed en afweer	1	(0,3 ± 0,6)	1	(0,3 ± 0,6)	2
9. Hart en vaatstelsel	5	(1,6 ± 1,4)	7	(2,0 ± 1,5)	12
10. Longen en luchtwegen	9	(2,9 ± 1,8)	5	(1,4 ± 1,3)	14
11. Spijsverteringsstelsel	32	(10,2 ± 3,3)	19	(5,5 ± 2,4)	51
12. Nieren en urinewegen	10	(3,2 ± 1,9)	5	(1,4 ± 1,3)	15
13. Melkklieren	0	(0,0 ± 0,6)	0	(0,0 ± 0,6)	0
14. Geslachtsorganen	32	(10,2 ± 3,3)	47	(13,6 ± 3,6)	79
15. Voortplanting	0	(0,0 ± 0,6)	6	(1,7 ± 1,4)	6
16. Hormonen	2	(0,6 ± 0,9)	3	(0,9 ± 1,0)	5
17. Lever	1	(0,3 ± 0,6)	2	(0,6 ± 0,8)	3
18. Gedrag	31	(9,9 ± 3,3)	4	(1,2 ± 1,1)	35
Totaal aantal meldingen	272		234		506
Totaal aantal honden	314		345		659

We zien dat reuen vaker last hebben van gezondheidsproblemen (totaal 272 keer ofwel 0,86 keer per reu) dan teven (totaal 234 keer ofwel 0,67 keer per teef).

Als we vervolgens kijken bij welke systemen de grootste verschillen liggen tussen reuen en teven, dan zien we dat de reuen vaker scoren in de rubrieken 'Spijsverteringsstelsel' en 'Gedrag'. Het is heel goed mogelijk dat het aantal reuen dat vanwege gedragsproblemen bij een dierenarts werd aangeboden zwaar is aangezet omdat reuen met een ongewenst of wat dominant gedrag vaak gecastreerd worden en teven niet. Maar liefst 28 van de 31 reuen met gedragsproblemen in ons onderzoek werden gecastreerd en bezocht om die reden de kliniek. Slechts twee teven werden om die reden gecastreerd.

Op dezelfde wijze werden de scores voor de rassespecifieke ziekten voor reuen en voor teven vergeleken. Hier zien we hetzelfde beeld (reuen scoorden 0,37 keer tegen teven 0,25 keer), hetgeen praktisch geheel aan het grote aantal cryptorchide reuen is toe te schrijven.

Aanschaf via de rasvereniging

Om na te gaan of er aantoonbare verschillen in gezondheid konden worden vastgesteld tussen honden die wél en honden die niet via tussenkomst van de rasvereniging werden aangeschaft, werden beide groepen vergeleken. Hierbij werden geen verschillen geconstateerd, noch in algemene gezondheidsproblemen noch bij de rassespecifieke problemen.

Overleden honden

Tot slot hebben we gekeken naar de overleden honden in relatie tot de gezondheidsproblemen die daarbij voorkwamen. De aantallen zijn echter te klein om hier conclusies te rechtvaardigen.

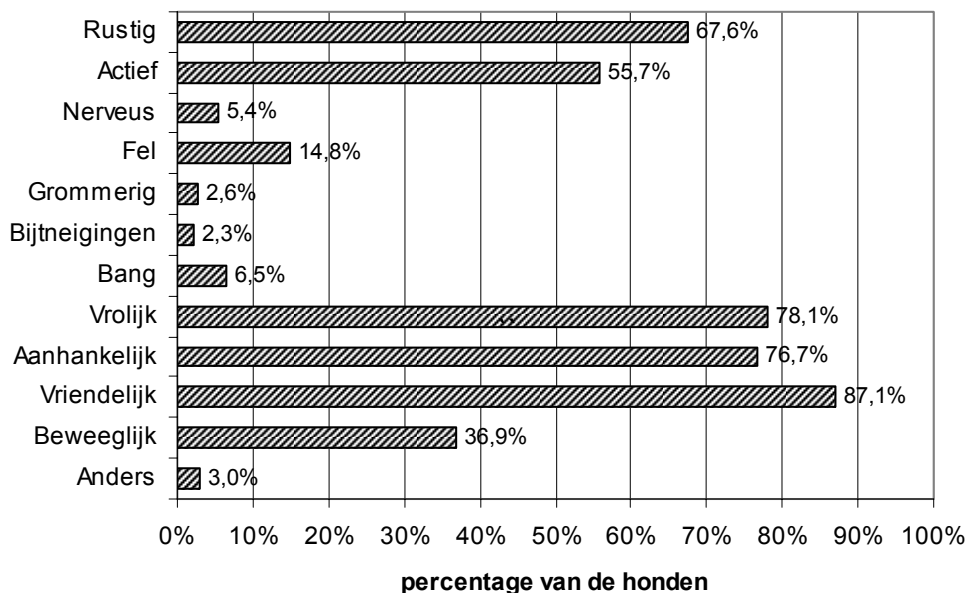
5. GEDRAG

In een onderzoek naar de 'gezondheid' van een hondenras mag een hoofdstuk over gedrag niet ontbreken. Elke hondenbezitter krijgt elke dag opnieuw te maken met het gedrag van zijn hond. Om ons een beeld over het gedrag van het ras te kunnen vormen is de beleving van de eigenaar van belang. Het is immers de eigenaar die aangeeft of hij het gedrag van zijn hond als positief of als negatief ervaart. Pas daarna, indien er daadwerkelijk aanwijzingen zijn voor wezenlijke gedragsproblemen, volgt nader gespecialiseerd onderzoek naar de gedragsstructuur van de individuele hond en van het ras, zodat daarop een gericht selectiebeleid kan worden gebaseerd.

Een karakterschets van de Border Terrier

Om tot een eerste beeld te komen van 'de Border Terrier' werd gevraagd om, aan de hand van een aantal vooraf gegeven typeringen, een karakteristiek van de hond te geven. Deze vraag werd voor 661 honden beantwoord. Dit levert een beeld op (figuur 3) waaruit af te lezen is hoe de gemiddelde eigenaar van een Border Terrier het gedrag van zijn hond beleeft. De eigenaren konden bij de beantwoording van deze vraag meerdere gedragstyperingen aankruisen.

Figuur 3. Algemene omschrijving van het gedrag

In tabel 9 zijn de algemene gedragskenmerken nog eens per leeftijdsgroep weer-gegeven.

Tabel 9. Algemene omschrijving van het gedrag (n=661)

Jaar	Rustig		Actief		Nerveus		Fel		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	
1998	97	(75,8 ± 7,4)	60	(46,9 ± 8,6)	8	(6,3 ± 4,2)	18	(14,1 ± 6,0)	128
1999	105	(70,5 ± 7,3)	67	(45,0 ± 8,0)	8	(5,4 ± 3,6)	24	(16,1 ± 5,9)	149
2000	121	(62,4 ± 6,8)	117	(60,3 ± 6,9)	10	(5,2 ± 3,1)	30	(15,5 ± 5,1)	194
2001	124	(65,3 ± 6,8)	124	(65,3 ± 6,8)	10	(5,3 ± 3,2)	26	(13,7 ± 4,9)	190
Totaal	447	(67,6 ± 3,6)	368	(55,7 ± 3,8)	36	(5,4 ± 1,7)	98	(14,8 ± 2,7)	661

Jaar	Grommerig		Bijtneigingen		Bang		Vrolijk		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	
1998	4	(3,1 ± 3,0)	5	(3,9 ± 3,4)	6	(4,7 ± 3,7)	93	(72,7 ± 7,7)	128
1999	7	(4,7 ± 3,4)	4	(2,7 ± 2,6)	11	(7,4 ± 4,2)	105	(70,5 ± 7,3)	149
2000	2	(1,0 ± 1,4)	4	(2,1 ± 2,0)	17	(8,8 ± 4,0)	154	(79,4 ± 5,7)	194
2001	4	(2,1 ± 2,0)	2	(1,1 ± 1,5)	9	(4,7 ± 3,0)	164	(86,3 ± 4,9)	190
Totaal	17	(2,6 ± 1,2)	15	(2,3 ± 1,1)	43	(6,5 ± 1,9)	516	(78,1 ± 3,2)	661

Jaar	Aanhankelijk		Vriendelijk		Beweeglijk		Anders		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal	(%)	
1998	103	(80,5 ± 6,9)	115	(89,8 ± 5,2)	44	(34,4 ± 8,2)	2	(1,6 ± 2,1)	128
1999	116	(77,9 ± 6,7)	128	(85,9 ± 5,6)	51	(34,2 ± 7,6)	5	(3,4 ± 2,9)	149
2000	150	(77,3 ± 5,9)	167	(86,1 ± 4,9)	72	(37,1 ± 6,8)	3	(1,5 ± 1,7)	194
2001	138	(72,6 ± 6,3)	166	(87,4 ± 4,7)	77	(40,5 ± 7,0)	10	(5,3 ± 3,2)	190
Totaal	507	(76,7 ± 3,2)	576	(87,1 ± 2,6)	244	(36,9 ± 3,7)	20	(3,0 ± 1,3)	661

De doorsnee Border Terrier komt in beeld als een ‘vriendelijke, vrolijke, aanhankelijke en rustige’ hond. Dit zijn de typeringen die door de meerderheid van de eigenaren (67 tot 87%) werden gegeven. Dat zijn overtuigende cijfers die de Border Terrier als een zeer aangename hond kenschetsen.

Er zijn echter ook gedragskenmerken die over het algemeen niet als positief worden ervaren. De percentages van deze kenmerken, zoals 2,6 procent grommerige honden en 2,3 procent honden met bijtneigingen, zijn in vergelijking met andere onderzochte rassen aan de lage kant. Daarnaast is er een groep honden die omschreven wordt als nerveus of bang (36 en 43 honden), respectievelijk 5,4 en 6,5 procent. Er is kennelijk een herkenbare groep honden die er minder dan andere

Border Terriers in slaagt om vanuit voldoende zelfvertrouwen om te gaan met de omgevingsprikkelers die wij de dieren aanbieden.

Bij het kenmerk 'fel', dat bij ruim één op de zeven honden voorkomt, moeten we ons afvragen of dit niet tot een van de basiskennmerken van de terrier behoort.

Uit een oogpunt van fokkerij zijn de nerveuze en de bange teven het meest van belang. Nervositeit en angst worden op twee manieren doorgegeven in de opeenvolgende generaties. Dit afwijkende gedrag kan een erfelijke basis hebben en zo, zowel via de vader als via de moeder, aan de pups worden doorgegeven. Daarnaast brengen moeders hun gedrag over op de pups. Een nerveuze of bange moeder, ongeacht of dit gedrag voortkomt uit haar erfelijke aanleg of uit een milieuoorzaak, zal in vrijwel alle gevallen haar pups belasten met eenzelfde gedrag. Het is van het grootste belang om tenminste alle nerveuze en bange teven uit te sluiten van de fokkerij. Beter is het om ook geen nerveuze of bange reuen in te zetten.

Het gedragsbeeld per geslacht

Bij honden gaat men uit van verschillen in gedrag tussen reuen en teven. Om na te gaan in welk opzicht dit verschil tot uiting komt bij de Border Terrier, werden de gedragskarakteristieken van reuen en teven vergeleken.

Tabel 10. Gedragskarakteristieken van reuen vergeleken met die van teven (de intervalschattingen zijn gebaseerd op de totalen per geslacht)

Kenmerk	Reuen		Teven		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal
1. Rustig	208	(66,2 ± 5,2)	239	(68,9 ± 4,9)	447
2. Actief	195	(62,1 ± 5,4)	173	(49,9 ± 5,3)	368
3. Nerveus	13	(4,1 ± 2,2)	23	(6,6 ± 2,6)	36
4. Fel	35	(11,1 ± 3,5)	63	(18,2 ± 4,1)	98
5. Grommerig	6	(1,9 ± 1,5)	11	(3,2 ± 1,8)	17
6. Bijtneigingen	5	(1,6 ± 1,4)	10	(2,9 ± 1,8)	15
7. Bang	12	(3,8 ± 2,1)	31	(8,9 ± 3,0)	43
8. Vrolijk	262	(83,4 ± 4,1)	254	(73,2 ± 4,7)	516
9. Aanhankelijk	235	(74,8 ± 4,8)	272	(78,4 ± 4,3)	507
10. Vriendelijk	278	(88,5 ± 3,5)	298	(85,9 ± 3,7)	576
11. Beweeglijk	133	(42,4 ± 5,5)	111	(32,0 ± 4,9)	244
12. Anders	7	(2,2 ± 1,6)	13	(3,7 ± 2,0)	20
Totaal aantal meldingen	1389		1498		2887
Totaal aantal honden	314		347		661

Uit deze vergelijking blijkt dat reuen actiever en beweeglijker zijn dan de teven. Bij de teven komen meer felle en bange honden voor. Hierboven hebben we al gewezen op de consequenties die dat heeft voor de fokkerij. Voor het overige komen er geen grote verschillen naar voren.

Probleemgedrag

Om een meer gestandaardiseerd beeld te krijgen van hoe de hond zich gedraagt bij benadering door bekende en onbekende volwassenen, kinderen en honden werd gevraagd, opnieuw aan de hand van een aantal vooraf gegeven typering, een karakteristiek te geven van de hond. De zes onderdelen werden telkens afgesloten met de vraag of de eigenaar het aangeduide gedrag 'wel eens als een probleem ervaart'. De aantallen en percentages honden met 'probleemgedrag', volgens opgave van de eigenaar, worden hierna per categorie weergegeven (zie tabel 11 op blz. 23).

Het percentage honden met 'probleemgedrag' naar mensen toe is in vergelijking met eerder onderzochte rassen aan de lage kant. Hoewel het percentage probleemgedrag ten opzichte van honden aan de hoge kant is, is dit wel vergelijkbaar met het percentage dat we bij een aantal eerder onderzochte terrierrassen hebben gezien.

De resultaten van dit deel van het onderzoek vragen om een nadere uitleg, met name waar het de aard van het probleemgedrag betreft. Kijken we naar welke gedragsuiting nu als probleem wordt ervaren, dan blijkt het probleemgedrag ten opzichte van volwassen mensen in het overgrote deel van de gevallen te worden veroorzaakt door een te uitbundig gedrag.

In mindere mate geldt dit ook naar kinderen toe. Meer dan bij volwassenen zijn de honden bij kinderen afstandelijk, bang en eerder geneigd tot bijten.

Naar honden toe zien we een wat ander beeld. Het zijn hier vooral de ongewenste gedragskenmerken zoals grommen en de neiging tot bijten die door de eigenaar als probleem worden gezien.

De vraag dient zich aan in hoeverre bepaalde gedragsuitingen van de Border Terrier, zoals die in dit onderzoek naar voren komen, tot de eigenheid van het ras behoren. Voor zover dat het geval is, hebben we te maken met eigenaren die met een verkeerd verwachtingspatroon aan een hond van dit ras begonnen. Waar we

tot de conclusie komen dat bepaalde uitingen niet tot het rasbeeld horen, is er alle reden daar bij de selectie van fokhonden aandacht aan te besteden.

Tabel 11. Overzicht van probleemgedrag t.a.v. volwassenen, kinderen en honden

Tegenover volwassenen					
Jaar	bekende		Totaal	onbekende	
	aantal	(%)	aantal	aantal	(%)
1998	11	(9,2 ± 5,2)	119	15	(12,6 ± 6,0)
1999	8	(5,8 ± 3,9)	138	8	(5,9 ± 4,0)
2000	12	(6,7 ± 3,7)	179	19	(10,9 ± 4,6)
2001	10	(5,6 ± 3,4)	179	15	(8,5 ± 4,1)
Totaal	41	(6,7 ± 2,0)	615	57	(9,4 ± 2,3)
Tegenover kinderen					
Jaar	bekende		Totaal	onbekende	
	aantal	(%)	aantal	aantal	(%)
1998	8	(6,7 ± 4,5)	120	10	(8,5 ± 5,1)
1999	13	(9,6 ± 5,0)	135	13	(9,8 ± 5,0)
2000	11	(6,3 ± 3,6)	174	13	(7,6 ± 4,0)
2001	12	(6,9 ± 3,8)	174	18	(10,3 ± 4,5)
Totaal	44	(7,3 ± 2,1)	603	54	(9,0 ± 2,3)
Tegenover honden					
Jaar	bekende		Totaal	onbekende	
	aantal	(%)	aantal	aantal	(%)
1998	20	(18,2 ± 7,2)	110	40	(36,4 ± 9,0)
1999	20	(16,3 ± 6,5)	123	45	(34,9 ± 8,2)
2000	19	(12,3 ± 5,2)	154	57	(35,8 ± 7,5)
2001	21	(12,9 ± 5,1)	163	48	(28,7 ± 6,9)
Totaal	80	(14,5 ± 2,9)	550	190	(33,6 ± 3,9)

Gehoorzaamheid en gehoorzaamheidscursussen

Op de vraag hoe zij de gehoorzaamheid van hun hond beoordeelden, gaven 656 eigenaren antwoord. Acht op de tien (81,5 procent) eigenaren ervaren hun Border Terrier als goed tot zeer goed gehoorzaam. Dit percentage komt overeen met wat bij andere rassen is gezien.

Meer dan de helft (362 of 57,4%) van de eigenaren van Border Terriers ziet het belang van deelname aan gehoorzaamheidscursussen. Ook dit is, vergeleken met andere rassen, een gemiddeld percentage.

Om na te gaan of er sprake was van enig waarneembaar (meetbaar) effect van gedragsopleidingen op het gedrag van de hond, werden de groepen met en zonder gedragscursussen vergeleken op basis van hun gedragskarakteristieken.

Honden die aan cursussen deelnamen blijken wat grommeriger te zijn dan de honden die niet deelnamen. Voor de overige kenmerken zijn geen verschillen waar te nemen. We gaan er van uit dat de neiging tot grommen bij een aantal honden voor hun eigenaar de aanleiding vormde om met de hond een gedragscursus te gaan volgen.

Overleden honden

Bij het beoordelen van het gedrag van een ras is ook de vraag aan de orde in hoeverre er verbanden bestaan tussen gedragskarakteristieken en vroegtijdig overlijden. Hiertoe is een vergelijking gemaakt tussen de groep overleden honden en de groep 'in leven'. Het aantal overleden honden in de onderzoeksgroep is echter te klein om daar conclusies aan te verbinden.

6. FOKKERIJ

In de voorgaande hoofdstukken waren we vooral bezig met het beschrijven van de huidige situatie van de Border Terrier, gebaseerd op een steekproef van honden geboren in de jaren 1998 tot en met 2001. In dit hoofdstuk proberen we na te gaan wat de verwachtingen voor de toekomst zijn, op basis van de fok-inzet van de onderzochte groep. Daarbij nemen we aan dat de mate waarin de onderzochte groep ingezet is in de fokkerij representatief is voor de huidige Border-fokkerij.

Aantallen fokdieren en hun bijdrage

Om een eerste oordeel te kunnen vormen over de mate waarin het behoud van de erfelijke variatie in komende generaties is veiliggesteld, kijken we naar de aantallen dieren die deelnamen aan de fokkerij. Om een zo waarheidsgetrouw mogelijk beeld te schetsen zijn we bij dit onderdeel van het onderzoek uitgegaan van de harde cijfers in het Nederlandse Hondenstamboek. De gegevens in tabel 12 zijn hieraan ontleend.

Tabel 12. Aantallen reuen en teven met en zonder nakomelingen volgens het NHSB

Jaar	Reuen			Teven		
	met aantal (%)	zonder aantal (%)	Totaal aantal	met aantal (%)	zonder aantal (%)	Totaal aantal
1998	6 (5,5)	104 (94,5)	110	34 (25,0)	102 (75,0)	136
1999	14 (11,3)	110 (88,7)	124	31 (21,2)	115 (78,8)	146
2000	15 (8,6)	159 (91,4)	174	33 (19,6)	135 (80,4)	168
2001	11 (6,6)	155 (93,4)	166	28 (20,9)	106 (79,1)	134
Totaal	46 (8,0)	528 (92,0)	574	126 (21,6)	458 (78,4)	584

Uit deze cijfers blijkt dat vooral bij de reuen een vrij klein percentage van de dieren nakomelingen kreeg. Belangrijker echter dan de percentages zijn de aantallen fokdieren. Het is wenselijk de inteelttoename per generatie zo laag mogelijk te houden waardoor zoveel mogelijk erfelijke variatie behouden blijft.

Uitgaande van een generatie-interval van 2,5 jaar is gekeken naar het aantal verschillende reuen en teven dat nakomelingen kreeg in de periode 1-1-1999 tot 1-7-2001. Voor deze periode vinden we 67 verschillende vaderdieren (inclusief buitenlandse reuen) en 113 verschillende moederdieren. Daarmee wordt de (arbitraire) bovengrens van 1 procent voor de inteelttoename per generatie niet overschreden. Op grond van dit gegeven lijkt het, dat de toekomst van de Nederlandse populatie Border Terriers zeker gesteld is.

Wat niet uit de cijfers blijkt is de mate van onderlinge verwantschap tussen de gebruikte fokdieren. Indien de fokdieren onderling verwant zijn moeten de werkelijke aantallen worden gecorrigeerd voor die verwantschap, daarmee wordt het 'effectieve aantal' fokdieren kleiner. Gerichte inteelt is gemeen goed bij de fokkerij van rashonden, en de Border zal daarop geen uitzondering zijn.

De verdeling van de geboren nesten over de reuen geeft enig zicht op de mate waarin de fokkers tot inteelt neigen. We nemen hier weer dezelfde generatie, geboren tussen 1-1-1999 tot 1-7-2001.

Tabel 13. Verdeling van nesten geboren tussen 1-1-1999 en 1-7-2001 over vaderdieren volgens het NHSB

aantal nesten	aantal dekreuen	% van de dekreuen	gezamenlijk aantal nesten	% van de nesten
1	38	56,7	38	23,2
2	12	17,9	24	14,6
3 tot 5	10	14,9	34	20,7
6 tot 10	5	7,5	36	22,0
> 10	2	3,0	32	19,5
Totaal	67		164	

Uit tabel 13 blijkt dat twee reuen in de categorie 'meer dan 10' nesten vielen, samen waren zij goed voor 32 nesten, dat is één vijfde van de nesten die in deze periode zijn geboren. Daarmee krijgt een klein deel van de gebruikte reuen (3 procent van de dekreuen) een onevenredig grote invloed op de volgende generatie. De vijf reuen die 6-10 nesten scoorden (7,5 procent van de reuen) gaven samen 36 nesten (22 procent van de hier gerapporteerde nesten).

Van 'evenredig gebruik van fokdieren' is op deze manier nauwelijks sprake. Eigenaren van fokteven hebben een grote neiging om voor de benodigde dekkingen naar een beperkt aantal populaire reuen te gaan.

De populariteit van die veelgebruikte dekreuen houdt niet op bij de dekking. Het is aannemelijk dat de nakomelingen van die meest-populaire reuen in grotere mate zullen deelnemen in de fokkerij van de volgende generatie dan de nakomelingen van de overige, minder populaire reuen. Daarmee wordt het effect van overmatig gebruik in opeenvolgende generaties versterkt. Een beperkt aantal fokreuen levert eerst rechtstreeks, en vervolgens middels hun nakomelingen, een onevenredig grote bijdrage aan het erfelijk materiaal van toekomstige generaties.

Vanwege hun biologische begrenzings is de directe bijdrage van teven aan het verlies van erfelijke variatie beperkter dan die van reuen. Het minimale aantal teven dat nodig is om het ras op aantalsterkte te houden, ligt boven de kritische aantallen met betrekking tot inteelt. Teven leveren vooral hun bijdrage aan het verlies van erfelijke variatie door het overmatig gebruik van hun al te populair geworden zonen.

Op grond van de bovenstaande gegevens en overwegingen moeten we concluderen dat er, op de wat langere termijn bezien, genoeg redenen zijn om aandacht te schenken aan het behoud van de erfelijke variatie binnen de Border Terrier populatie. Het overmatig gebruik van een te beperkt aantal fokreuen is daarbij het meest bedreigend.

Fertiliteit

In het voorgaande hebben we gekeken naar de inzet van fokdieren, waarbij de cijfers ontleend zijn aan het Nederlandse Hondenstamboek. We hebben getracht een indruk te krijgen van de mate waarin het erfelijk potentieel van de Border Terrier populatie wordt meegenomen naar volgende generaties. We willen nu, aan de hand van met de enquête verkregen resultaten van de gepleegde fokkerij-inspanningen, enig zicht krijgen op de fertiliteit van het ras.

In de groep van kenmerken die tezamen het beeld geven van de 'fertiliteit' (de vruchtbaarheid, het voortplantingsvermogen) vinden we de resultante van een groot aantal fysiologische en ethologische processen van het dier. Ontwikkelingen in de fertiliteitskenmerken van een populatie geven belangrijke aanwijzingen over toe- of afname van de vitaliteit van die populatie. Omdat het hier een eerste evaluatie betreft, ontbreken ons de referentiewaarden die nodig zijn voor de interpretatie van de resultaten. We beperken ons daarom, op een uitzondering na, tot beschrijven.

Het stamboek kan ons hooguit vertellen hoeveel pups gemiddeld per nest geregistreerd worden (de laatste tien jaar schommelt dat gemiddelde tussen 4,4 en 4,7 pups per nest). Maar als we meer willen weten over de fertiliteit van een populatie, dan worden we van het stamboek niet wijzer. Voor allerlei andere zaken die met het voortplantingsvermogen te maken hebben, zoals niet opnemen na een dekking, niet-natuurlijke dekking en geboorte, doodgeboren pups en in het nest overleden pups, dienen we ons tot de fokkers te wenden.

In de enquête werd voor 82 teven gemeld dat ermee gefokt was. Samen hadden ze 151 nesten gekregen. Bij 130 nesten werd aanvullende informatie over dekking, drachtigheid en geboorteproces gegeven:

- kunstmatige inseminatie werd slechts éénmaal gemeld;
- in 6,2 procent van de dekkingen (8 keer) nam de teef niet op, het drachtigheidspercentage komt daarmee op 93,8 procent;
- 14,6 procent (19) van de 130 nesten werd via een keizersnede geboren.
- Bij zeven teven (8,5%) kwam in totaal in 11 nesten weeënzwakte voor.
- Ook bij zeven teven werden zogenaamde “zwemmers” gemeld. De vraag is echter niet consequent beantwoord zodat er geen aantallen konden worden vastgesteld.

Voor 123 nesten werden ook de aantallen geboren en gespeende pups gemeld:

- in totaal werden er 617 pups geboren;
- 26 daarvan waren doodgeboren, 9 overleden voordat ze 8 weken oud waren;
- er werden in totaal 582 pups gespeend.

Op basis van bovenstaande gegevens kunnen we een aantal kengetallen berekenen die aansluiten bij de belevingswereld van de fokkers: voor de Border Terriers in de onderzoeksgroep bedraagt de gemiddelde worpgrootte bij de geboorte 5,02 pups. Daarvan wordt 0,21 pup dood geboren en gaat vervolgens nog eens 0,07 pup dood gedurende de nestperiode, waarmee het totale verlies op 0,28 pup komt. De gemiddelde nestgrootte bij het spenen wordt daarmee 4,73 pups.

Het sterftepercentage volgens de verstrekte informatie van 5,7 procent (35 van de 617 geboren pups) lijkt aan de lage kant, meestal wordt uitgegaan van een verlies van om en nabij twintig procent. Echter, dit getal is gebaseerd op niet geheel vergelijkbare situaties en ten dele ook op ‘overlevering’. Niettemin, ook in vergelijking met de overige tot nu toe onderzochte rassen laat de Border Terrier een laag uitvalpercentage zien: het gemiddelde over deze rassen ligt met 12,3% meer dan twee keer zo hoog als bij de Border.

Het is niet mogelijk om in het kader van het huidige onderzoek conclusies te verbinden aan de hier gepresenteerde gegevens. Bij eventuele vervolgonderzoeken kan uit de vergelijking van deze kengetallen een indruk worden verkregen over de ontwikkeling in de tijd van het reproductievermogen van de Border Terrier.

De kwaliteit van fokdieren

Een derde aspect waarover dit onderzoek ons informatie zou kunnen verschaffen is de kwaliteit van de gebruikte fokdieren. Als we over de kwaliteit van de gebruikte fokdieren spreken bedoelen we hier, in het kader van dit onderzoek, op de eerste plaats de kwaliteit in termen van gezondheid.

Bij fokdieren, hoe zorgvuldig we ook bij hun selectie te werk gaan, kunnen we nooit helemaal vermijden dat een deel daarvan lijder is aan in het ras voorkomende gezondheidsstoornissen. Bij een aantal afwijkingen zal een zeker percentage pas manifest worden nadat de dieren al nakomelingen hebben gehad. Bovendien zullen, voor vrijwel elke stoornis, altijd dragers worden ingezet. Daar waar we de ambitie hebben de gezondheidskwaliteit van een ras te verbeteren, kunnen we slechts gebruik maken van de informatie die op het moment van fokken voorhanden is.

Gezondheid (of het gebrek daaraan) wordt in belangrijke mate erfelijk bepaald. Tekortkomingen daarin bij de fokdieren zullen in veel gevallen terug worden gevonden in de nakomelingen in de volgende of in latere generaties. Vandaar dat als eerste werd getracht een overzicht te krijgen van de verdeling van de gezondheidsproblemen over de honden met en de honden zonder nakomelingen. Deze vergelijking leverde, voornamelijk vanwege de lage aantallen, geen zinnig interpreteerbare resultaten op.

Evenals 'gezondheid' is ook 'gedrag' in belangrijke mate erfelijk. Fokdieren zullen hun gedragskenmerken, tenminste voor een deel, verankeren in volgende generaties. Vandaar dat op dezelfde wijze de gedragskarakteristieken van reuen en teven met en zonder nageslacht vergeleken werden.

Vanwege de kleine aantallen is een vergelijking bij de reuen niet zinvol, voor de teven geeft tabel 14 op blz. 30 de cijfers. Hieruit blijkt dat teven waar mee gefokt is minder fel zijn, minder grommerig en ook minder bang dan de overige teven.

Sterilisatie

Een deel van de honden in de onderzoeksgroep werd in de periode vóór de enquêtering gesteriliseerd. Waar in de kynologie de term 'sterilisatie' wordt gebruikt, bedoelt men vrijwel altijd 'castratie', het wegnemen van de geslachtsklieren (testikels of ovaria).

Tabel 14. Gedragsskarakteristiek van teven met nakomelingen, vergeleken met die van de groep teven zonder nakomelingen, waarvoor de vraag betreffende de gedragskarakteristieken is beantwoord.

Kenmerk	Fokteven		Overige teven		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal
1. Rustig	55	(67,9 ± 10,2)	181	(69,6 ± 5,6)	236
2. Actief	36	(44,4 ± 10,8)	134	(51,5 ± 6,1)	170
3. Nerveus	4	(4,9 ± 4,7)	19	(7,3 ± 3,2)	23
4. Fel	6	(7,4 ± 5,7)	56	(21,5 ± 5,0)	62
5. Grommerig	0	(0,0 ± 2,4)	11	(4,2 ± 2,4)	11
6. Bijtneigingen	4	(4,9 ± 4,7)	6	(2,3 ± 1,8)	10
7. Bang	4	(4,9 ± 4,7)	26	(10,0 ± 3,6)	30
8. Vrolijk	55	(67,9 ± 10,2)	195	(75,0 ± 5,3)	250
9. Aanhankelijk	64	(79,0 ± 8,9)	203	(78,1 ± 5,0)	267
10. Vriendelijk	68	(84,0 ± 8,0)	227	(87,3 ± 4,0)	295
11. Beweeglijk	19	(23,5 ± 9,2)	90	(34,6 ± 5,8)	109
12. Anders	2	(2,5 ± 3,4)	10	(3,8 ± 2,3)	12
Totaal aantal meldingen	317		1158		1475
Totaal aantal teven	81		260		341

Sterilisaties kunnen in het kader van de fokkerij van belang zijn, omdat daarmee een deel van het potentiële fokmateriaal definitief wordt uitgesloten. Daarbij kunnen enkele vragen worden gesteld.

Zodra er sprake is van sterilisatie vanwege ‘in het dier gelegen negatieve redenen’, hebben we te maken met een deel van het selectiebeleid. Mogelijk zelfs om selectiebeleid dat ons wordt opgedrongen vanuit de onhoudbaarheid of onaanvaardbaarheid van de situatie vóór de ingreep. Daar waar sterilisatie het gevolg is van het streven naar een zeker ‘gebruikersgemak’, verliezen we mogelijk potentieel waardevolle fokdieren, die we in het kader van het behoud van de genetische variatie van de populatie wellicht nodig zouden kunnen hebben.

Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat 83 reuen en 189 teven werden gesteriliseerd, respectievelijk 26,7 en 54,9 procent van de reuen en teven waarvoor deze vraag beantwoord is.

Gedurende de eerste twee levensjaren wordt al bijna 10 procent van de reuen gecastreerd, in het derde levensjaar komt daar nog eens een 7 procent bij, zodat op de leeftijd van 3 jaar 17 procent van de reuen gecastreerd is.

Bij de teven blijkt dat bijna een kwart al in de eerste twee levensjaren gesteriliseerd wordt. In het derde levensjaar komt daar nog eens 17,6 procent van de teven bij, zodat op de leeftijd van 3 jaar al ruim 40 procent van de teven gesteriliseerd is.

Een vergelijking van de gezondheidswaard van wel en niet gesteriliseerde reuen laat zien dat onder gecastreerde reuen beduidend meer problemen worden gemeld met de geslachtsorganen (15,7% tegenover 8,6% van de niet-gecastreerde reuen). Cryptorchidie is in veel gevallen een reden voor castratie. Daarnaast zien we dat bij één-derde van de gecastreerde reuen gedragsproblemen werden gemeld (33,7% tegenover 1,4% bij de overige reuen). Bij al deze reuen werd het gedrag als reden voor de castratie genoemd. In hoeverre de castratie de gedragsproblemen ook inderdaad heeft verholpen wordt uit het onderzoek niet duidelijk.

Bij de teven bleek dat bij de gecastreerde groep vaker gezondheidsproblemen werden gemeld (zie tabel 15, blz. 32). Met name problemen met de geslachtsorganen (baarmoederontsteking en schijndracht, 23,4% van de gesteriliseerde teven tegenover 1,3% van de overige teven) en gebitsafwijkingen (9,6% tegenover 2%) zullen eerder de aanleiding tot sterilisatie zijn dan een gevolg van sterilisatie. Voor de overige gevonden verschillen is niet na te gaan of zij reden tot sterilisatie waren, of een gevolg daarvan.

Voor de gedragskarakteristieken werd eenzelfde vergelijking gemaakt. Uit de vergelijking van de gedragswaard van de wel en niet gecastreerde reuen kwamen lichte aanwijzingen dat gecastreerde reuen feller (18,1%) maar ook aanhankelijker (84,3%) waren dan de niet-gecastreerde groep (respectievelijk 8,8% en 71,5%). Bij de gesteriliseerde teven bleek dat ze iets nerveuzer (8,5% tegenover 4,5%) en grommeriger (4,3% tegenover 1,9%) waren, de gesteriliseerde teven werden bovendien beduidend vaker bang genoemd (12,2% tegenover 4,5%). Omdat ook hier bij de vraagstelling geen onderscheid werd gemaakt tussen de situatie vóór en na sterilisatie blijft de interpretatie van deze bevinding speculatief.

Tabel 15. Gezondheidsproblemen van gecastreerde teven vergeleken met die van niet-gecastreerde teven

Systeem	Wel gecastreerd		Overige teven		Totaal
	aantal	(%)	aantal	(%)	aantal
1. Huid en haar	22	(11,7 ± 4,6)	12	(8,0 ± 4,3)	34
2. Wervelkolom	10	(5,3 ± 3,2)	3	(2,0 ± 2,2)	13
3. Ledematen	9	(4,8 ± 3,1)	3	(2,0 ± 2,2)	12
4. Gebit	18	(9,6 ± 4,2)	3	(2,0 ± 2,2)	21
5. Zenuwstelsel	13	(6,9 ± 3,6)	14	(9,3 ± 4,7)	27
6. Ogen en gezichtsvermogen	7	(3,7 ± 2,7)	1	(0,7 ± 1,3)	8
7. Oren en gehoor	12	(6,4 ± 3,5)	5	(3,3 ± 2,9)	17
8. Bloed en afweer	1	(0,5 ± 1,0)	0	(0,0 ± 1,3)	1
9. Hart en vaatstelsel	7	(3,7 ± 2,7)	0	(0,0 ± 1,3)	7
10. Longen en luchtwegen	5	(2,7 ± 2,3)	0	(0,0 ± 1,3)	5
11. Spijsverteringsstelsel	14	(7,4 ± 3,8)	5	(3,3 ± 2,9)	19
12. Nieren en urinewegen	4	(2,1 ± 2,1)	1	(0,7 ± 1,3)	5
13. Melkklieren	0	(0,0 ± 1,0)	0	(0,0 ± 1,3)	0
14. Geslachtsorganen	44	(23,4 ± 6,1)	2	(1,3 ± 1,8)	46
15. Voortplanting	4	(2,1 ± 2,1)	2	(1,3 ± 1,8)	6
16. Hormonen	2	(1,1 ± 1,5)	1	(0,7 ± 1,3)	3
17. Lever	2	(1,1 ± 1,5)	0	(0,0 ± 1,3)	2
18. Gedrag	3	(1,6 ± 1,8)	1	(0,7 ± 1,3)	4
Totaal aantal meldingen	177		53		230
Totaal aantal teven	188		150		338

Draagvlak voor verenigingsbeleid

Een rasvereniging die de ambitie heeft invloed uit te oefenen op het fokbeleid dat door haar leden wordt gevoerd, zal effectiever voor de belangen van het ras kunnen opkomen naarmate er meer fokkers bij de vereniging zijn aangesloten. Vandaar dat werd nagegaan in hoeverre de eigenaren van de honden die nageslacht gaven, lid zijn van de rasvereniging.

Van de 25 reuen en 82 teven in deze steekproef die nageslacht gaven, bleken er 21 respectievelijk 76 (84,0% van de reuen en 92,7% van de teven) in bezit te zijn van eigenaren die wèl lid zijn van de rasvereniging.

Met dit hoge percentage eigenaren dat lid is van de rasvereniging, moet een redelijk effectieve sturing van de fokkerij door de rasvereniging mogelijk zijn. Het

zijn de teefeigenaren die in belangrijke mate de besluiten nemen over het fokbeleid. Zij besluiten in laatste instantie over wél of niet fokken en bepalen de keuze van de reu. Het is aan de rasvereniging om na te gaan, in hoeverre ze de resterende groep aan zich kan binden.

De eigenaren van 18 fokreuen meldden dat de nesten van hun reuen volgens de regels van de rasvereniging waren gefokt. De overige zeven reu-eigenaars gaven geen antwoord op deze vraag.

Voor 70 fokteven werd aangegeven dat hun nesten volgens de regels van de rasvereniging waren gefokt. Voor vier fokteven gaf de eigenaar geen antwoord op deze vraag en acht eigenaren meldden dat ze niet volgens de regels van de vereniging hadden gefokt.

Gebaseerd op de aantallen eigenaren die antwoord gaven op deze vraag, komen we dan op 100 procent van de fokreuen en 89,7 procent van de fokteven die in bezit zijn van eigenaren die de regels van de vereniging volgen en toepassen.

In hoofdstuk 3 van dit rapport werd al geconstateerd dat er bij een groot deel van de Border Terrier eigenaren een sterke band met de rasvereniging is. De fokkers blijken daarop geen uitzondering te vormen.

7. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Voordat we ons wijden aan de belangrijkste conclusies en aanbevelingen uit dit onderzoek willen we nogmaals de overwegingen ten aanzien van mogelijke beperkingen van de gevolgde methodiek aan de orde stellen:

- We zijn in dit onderzoek uitgegaan van de Border Terriers die werden ingeschreven in het NHSB. Dit betekent dat de informatie ontbreekt over de honden waarvoor geen stamboom werd aangevraagd. Het is zeer wel denkbaar dat een deel van die honden afwijkingen of stoornissen had die daarmee aan het oog werden onttrokken. Er is op geen enkele wijze een inschatting te geven of dit de onderzoeksresultaten heeft beïnvloed en in hoeverre hierdoor belangrijke informatie buiten dit onderzoek is gebleven.
- We hebben willens en wetens gekozen voor ‘het enquêteren van eigenaren’ als onderzoeksmethode. We hebben daarbij voor lief genomen dat de beantwoording van de vragen onderhevig kan zijn aan beperkingen vanuit de kennis en ervaring van die eigenaren. Bij de analyses is niet de indruk ontstaan dat dit, met de doelstellingen van het onderzoek in gedachten, tot grote hiaten in de verkregen informatie heeft geleid.
- Bij het analyseren van enquêteresultaten wordt de ruimte voor het trekken van conclusies bepaald door de mate waarin de respons ‘aselect’ mag worden geacht. In de voorgaande verslaggeving hebben we aangenomen dat er geen verband bestond tussen de onderwerpen waarnaar werd gevraagd en het al dan niet deelnemen aan de enquête. Slechts op een enkel punt hebben we verwezen naar de mogelijkheid van beïnvloeding van de respons vanuit het gevraagde onderwerp. Desondanks moeten we bedacht blijven op de mogelijkheid dat eigenaren juist wél of juist niet deelnamen aan de enquête om redenen die verband houden met het gevraagde.

Nadat we dit hebben vastgesteld komen we toe aan een aantal conclusies, aanbevelingen en opmerkingen. Uitdrukkelijk zij gesteld dat het om zaken gaat die in ieder geval aandacht verdienen in de afwegingen betreffende het te voeren fokbeleid. Het is aan de rasvereniging om mede op basis van de hier aangestipte punten, en wellicht ook nog andere in het rapport genoemde zaken, het fokbeleid vast te stellen.

1. Ten aanzien van de **Algemene gegevens**:

- Een lidmaatschapspercentage van bijna vijfenveertig procent bij eigenaren van honden in de steekproef is, in vergelijking met dat bij andere onderzochte rassen, vrij hoog te noemen. Dat duidt op een sterke binding van een groot deel van de Border Terrier eigenaren met de vereniging. Dit blijkt ook uit het feit dat dit percentage in de verschillende jaargangen nauwelijks enig verloop kent. Ook de hoge respons op de enquête (bijna 60%) duidt op een grote betrokkenheid van de eigenaars bij het wel en wee van hun Border. Het moet dan ook mogelijk zijn voor de rasvereniging een breed draagvlak te vinden voor een (verder) te ontwikkelen fokbeleid.
- Ondanks het feit dat vrijwel alle eigenaren (97,0%) aangaven voldoende en naar tevredenheid bij de aanschaf te zijn voorgelicht, bleek in de onderzochte groep 7,8 procent van de eigenaren op enigerlei wijze teleurgesteld in de verwachtingen die ze bij de aanschaf van de hond hadden.
- Het blijkt dat ruim 70 procent van de honden in de onderzochte groepen nooit op een hondenshow is geweest, kennelijk zijn voor die eigenaren andere aspecten van hun hond van belang dan het behalen van exterieurkwalificaties.
- Het sterftepercentage in het onderzochte leeftijdsgebied is, vergeleken met de meeste andere rassen, aan de lage kant. Als de meest voorkomende doodsoorzaak (in 46 procent van de gevallen) wordt een ongeluk opgegeven.

2. Ten aanzien van **Gezondheid**:

- Wat gezondheid betreft scoort de Border Terrier heel gemiddeld in vergelijking met andere rassen. Van ruim 49 procent van de honden in de onderzochte leeftijdsgebieden worden gezondheidsproblemen gemeld.
- Het meest gemelde probleem vinden we in de categorie 'Geslachtsorganen'. Bij reuen bestaat dit probleem voornamelijk uit het voorkomen van cryptorchidie of monorchidie, bij teven worden veel schijnzwangerschappen gemeld.
- Op de tweede plaats komen de problemen met 'Huid en Haar'. Bij vrijwel alle tot nu toe onderzochte rassen prijken problemen in deze categorie hoog op het lijstje. De Border Terrier is hierbij geen uitzondering. Het percentage is weliswaar hoog, maar steekt niet boven dat van andere onderzochte rassen uit.
- Het hoge percentage problemen bij het 'Zenuwstelsel' dient de grootste aandacht te krijgen. Bij bijna één op de twaalf Border Terriers worden hier problemen gemeld.
- Deze problemen met het zenuwstelsel zien we ook als we kijken naar het lijstje van (veronderstelde) rasspecifieke problemen. Epileptiforme aanvallen

worden hier in een vrijwel even groot percentage als bij de algemene gezondheidsvraag gemeld. Bijna acht procent van de honden in de onderzoeksgroep lijdt hieraan. Uit de antwoorden is niet duidelijk af te leiden in welke mate er hier sprake is van een vorm van 'klassieke' epilepsie of van andere vormen van epileptiforme aanvallen.

Het is ten eerste aan te raden hiernaar een verder onderzoek in te stellen, indien mogelijk samen met onderzoekers van de Faculteit Diergeneeskunde te Utrecht, waar onlangs een onderzoek naar 'Canine Epileptoid Cramping Syndrome' (CECS) is gestart. Afhankelijk van de uitkomst van dit onderzoek zou dan een fokbeleid m.b.t. deze epileptiforme aanvallen kunnen worden geformuleerd.

3. Ten aanzien van **Gedrag**:

- Eigenaren ervaren hun Border Terrier als een uitermate aangename hond. Vriendelijk, vrolijk en aanhankelijk zijn de kwalificaties die door driekwart van de eigenaren worden aangegeven. Slechts een klein aantal honden (één op de veertig) heeft minder positieve kenmerken zoals grommen en geneigdheid tot bijten.
- De karakteristieke nervositeit en angst verdienen alle aandacht in het fokbeleid. Dat één op de zeven honden als fel wordt gekarakteriseerd, lijkt tot de eigenheid van het (terrier)ras te behoren.
- Het thema 'probleemgedrag' verdient aandacht. Enerzijds is er het uitbundige gedrag, met name naar volwassen mensen, dat als een probleem wordt ervaren, anderzijds het gedrag naar andere honden. Voor zover dit tot de eigenheid van het ras is te beschouwen is het zaak dit bij de voorlichting aan de potentiële pupkopers te betrekken.

4. Ten aanzien van **Fokkerij**:

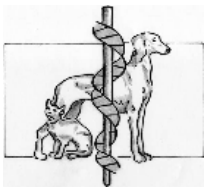
- Hoewel er een redelijke spreiding is in termen van aantallen fokdieren, zien we ook bij de Border Terrier de neiging tot het overmatige gebruik van een beperkt aantal dekreuken. We verliezen daarmee niet alleen erfelijke variatie van het ras, we bevorderen ook de verspreiding van het erfelijke materiaal van de te beperkte groep, hetgeen in volgende generaties tot inteelttoename en het massaal optreden van een of meer erfelijke afwijkingen leidt. De rasvereniging dient hier de vinger aan de pols te houden.

- Een vergelijking van de verdeling van de gezondheidsproblemen over de honden met en de honden zonder nakomelingen leverde, voornamelijk vanwege de lage aantallen, geen zinnig interpreteerbare resultaten op.
- Kijken we naar verschillen in gedragssuitingen dan blijken teven waar mee gefokt is minder fel te zijn, minder grommerig en ook minder bang dan de overige teven
- Castraties kunnen een wezenlijke bedreiging voor het fokbeleid worden, met name waar het de teven betreft, waarvan op de leeftijd van 3 jaar al ruim 40 procent gesteriliseerd is. Uit het onderzoek blijkt slechts voor een deel van deze honden dat de aanleiding voor sterilisatie te maken heeft met in de honden gelegen oorzaken.

Het is aan de Rasvereniging de consequenties te verbinden aan de bevindingen uit dit onderzoek. Behalve de hierboven genoemde aspecten zullen er zeker nog zaken zijn die, door de wijze waarop dit onderzoek werd opgezet en uitgevoerd, buiten de aandacht bleven.

Het verdient aanbeveling om de hier gepresenteerde gezondheidsinventarisatie op termijn van enkele jaren te herhalen, om meer zekerheid te krijgen omtrent de gesignaleerde verschijnselen en hun effect in de tijd.

Bijlage : Enquêteformulier Gezondheidsinventarisatie
versie : Border Terrier (4 pagina's).

GENETIC COUNSELLING SERVICES

GEZONDHEIDSINVENTARISATIE BORDER TERRIER

Wilt u indien nodig onderstaande adresgegevens aanvullen of verbeteren?

Naam eigenaar:

Adres:

Postcode:

Woonplaats:

Enquêtenummer:

Naam van de hond:

NHSB-nummer:

Geslacht:

Geboortedatum:

1 Is de bovengenoemde hond nog in uw bezit?

☐ JA

⇒ naar vraag 2

☐ NEE

Is de hond overleden?

☐ NEE

⇒ Wilt u dit formulier retourneren m.b.v. de antwoordenveloppe en, indien bij u bekend, hieronder naam en adres van de nieuwe eigenaar aangeven? Wij danken u voor uw medewerking.

Gegevens

Voorletters: Naam:

nieuwe

Straat: Huisnummer:

eigenaar

Postcode: Woonplaats:

☐ JA

⇒ Wat was de leeftijd bij overlijden? ... jaar en ... maanden

Waaraan is de hond overleden?

Wij verzoeken u de overige vragen van deze enquête in te vullen en door te gaan met vraag 2.

2. Bent u lid van de rasvereniging?

☐ JA

☐ NEE

⇒ naar vraag 3

3. Hoe bent u in het bezit van deze hond gekomen?

☐ zelf gefokt

⇒ naar vraag 5

☐ hond is als pup gekocht bij fokker

☐ hond is overgenomen van eerdere eigenaar

⇒ naar vraag 4

4. Is de hond aangeschaft via de pupinfo van de rasvereniging?

☐ JA

☐ NEE

⇒ naar vraag 5

5. Met welk doel hebt u de hond aangeschaft? *Meerdere hokjes aankruisen mogelijk!*

☐ huishond

☐ showhond

☐ fokhond

☐ jachthond

☐ verdediging

☐ waakhond

☐ anders, nl.

⇒ naar vraag 6

6. Voldoet de hond aan de verwachtingen die u bij aanschaf had?

☐ JA

⇒ naar vraag 7

☐ NEE

⇒ Wat is hiervan de reden?

⇒ naar vraag 7

7. Bent u door de verkoper voldoende voorgelicht over de rastypische eigenschappen, de opvoeding en de noodzakelijke verzorging van de hond?

☐ JA

⇒ naar vraag 8

☐ NEE

⇒ Waarin schoot de voorlichting te kort?

⇒ naar vraag 8

8. Hebt u eerder een hond van dit ras gehad?

☐ JA

⇒ Hoe oud is/zijn die hond(en) (geworden)?

..... jaar wel/niet nog in leven

..... jaar wel/niet nog in leven

..... jaar wel/niet nog in leven

☐ NEE

⇒ naar vraag 9

9. Bent u tevreden over het uiterlijk van de hond?

☐ JA

⇒ naar vraag 10

☐ NEE

⇒ Wat is hiervan de reden?

⇒ naar vraag 10

10. Bent u met deze hond wel eens naar een tentoonstelling geweest?

☐ JA

⇒ Hoe vaak kreeg deze hond de volgende kwalificaties?

..... x uitmuntend x zeer goed x goed x matig

☐ NEE

⇒ naar vraag 11

11. Waren of zijn er problemen met de gezondheid van deze hond?

☐ NEE ⇒ *naar vraag 12*

☐ JA ⇒ Hebt u in verband met deze problemen een dierenarts geraadpleegd?

☐ NEE ⇒ Kunt u de problemen hieronder beschrijven?

☐ JA ⇒ Kunt u hieronder aangeven waar uw dierenarts deze problemen aan toeschreef?

☐ HUID EN HAAR

☐ WERVELKOLOM

☐ LEDEMATEN

☐ GEBIT

☐ ZENUWSTELSEL

☐ OGEN EN GEZICHTSVERMOGEN

☐ OREN EN GEHOOR

☐ BLOED EN AFWEERSYSTEEM

☐ HART EN VAATSTELSEL

☐ LONGEN EN LUCHTWEGEN

☐ SPIJSVERTERINGSSTELSEL

☐ NIEREN EN URINEWEGEN

☐ MELKKLIEREN

☐ GESLACHTSORGANEN

☐ VOORTPLANTING

☐ HORMONEN

☐ LEVER

☐ GEDRAG

Welke ziekte(n) heeft uw dierenarts genoemd?

Kunt u de problemen beschrijven?

12. Is door u of een dierenarts ooit één van de onderstaande ziekten of aandoeningen vastgesteld?

☐ NEE ⇒ *naar vraag 13*

☐ JA ⇒ ☐ door uzelf ☐ door een dierenarts

Wilt u hieronder de betreffende ziekte(n) aankruisen?

- ☐ ZIEKTE VAN CALVÉ/LEGG PERTHES *(kreupelheid in de achterhand t.g.v. een degeneratie van de heupkop)*
- ☐ PATELLA LUXATIE *(afwisselend "hinkend" en normaal lopen met de achterbenen t.g.v. een verschuiving van de knieschijf)*
- ☐ SPONDYLOSE *(vergroeiingen van de wervels)*
- ☐ TOEVALLEN / EPILEPTIFORME AANVALLEN *(periodieke aanvallen met evenwichtsstoornissen verkrampingen en eventueel bewustzijnsverlies)*
- ☐ CATARACT *(grauwe staar, vertroebelingen in de ooglens)*
- ☐ DISTICHIASIS *(irritatie en ontsteking van het oog t.g.v. afwijkende haargroei in het ooglid)*
- ☐ ATOPIE *(allergisch huidprobleem met verschijnselen van jeuk)*
- ☐ GEBITSAFWIJKING *(scheve kaak, kruisgebit, overbeet, ondervoorbeet, naar binnen gegroeide hoektanden)*
- ☐ STAARTAFWIJKING *(te korte staart, vergroeide staartwervels, knikstaart)*
- ☐ CRYPTORCHIDIE/MONORCHIDIE *(niet of onvoldoende indalen van één of beide zaadballen in de balzak)*
- ☐ HYPOGLYCEMIE *(te lage bloedsuikerspiegel, verstoorde suikerhuishouding)*
- ☐ OSTEOCHONDRITIS *(afwijkingen in gewrichtskraakbeen)*
- ☐ HEUPDYSPLASIE *(HD, slecht gevormde heupgewrichten, mogelijk resulterend in kreupelheid)*

Indien HD is vastgesteld: heeft de hond ook klachten ten gevolge van HD? ☐ Ja ☐ Nee

⇒ *naar vraag 13*

13. Heeft uw hond raszuivere nakomelingen?

☐ NEE ⇒ *naar vraag 14*

☐ JA

	<i>Aantal</i>			
Hoeveel nesten heeft hij/zij voortgebracht?				
Aantal paringscombinaties met natuurlijke dekking				
Aantal paringscombinaties met kunstmatige inseminatie				
Aantal malen dat de teef na dekking niet drachtig was				
Aantal nesten met natuurlijke geboorte				
Aantal nesten geboren met de keizersnede				
Aantal geboorten waarbij sprake was van weeënzwakte				

<i>Voor alle geboren nesten samen</i>	<i>Totaal</i>	<i>reu</i>	<i>teef</i>
Aantal levend geboren pups			
Aantal doodgeboren pups			
Aantal pups in leven op 8 weken			

Zijn deze nakomelingen gefokt volgens de gedragscode van de rasvereniging? ☐ JA ☐ NEE

Waren er bij deze nakomelingen ook zogenaamde "zwemmers"? Aantal

⇒ *naar vraag 14*

14. Is de hond inmiddels gesteriliseerd/gecastreerd?

☐ NEE ⇒ *naar vraag 15*

☐ JA Op welke leeftijd heeft de sterilisatie/castratie plaatsgevonden? jaar en maanden
Wat was de reden van de sterilisatie/castratie?

⇒ *naar vraag 15 (z.o.z.)*

15. Kunt u aangeven hoe uw hond zich in het algemeen gedraagt? (U kunt meerdere hokjes aankruisen)

☐ Rustig	☐ Grommerig	☐ Aanhankelijk
☐ Actief	☐ Geneigd tot bijten	☐ Vriendelijk
☐ Nerveus	☐ Bang	☐ Beweeglijk
☐ Fel	☐ Vrolijk	☐ Anders

⇒ naar vraag 16

16. Hoe gedraagt uw hond zich bij benadering door volwassen personen? (U kunt meerdere hokjes aankruisen)

Bij BEKENDE volwassenen:

☐ Rustig	☐ Afstandelijk
☐ Vriendelijk	☐ Bang
☐ Uitbundig	☐ Grommerig
☐ Aanhankelijk	☐ Geneigd tot bijten
☐ Luidruchtig	☐ Wisselend

Ervaart u dit gedrag wel eens als een probleem?

☐ JA ☐ NEE

Bij ONBEKENDE volwassenen:

☐ Rustig	☐ Afstandelijk
☐ Vriendelijk	☐ Bang
☐ Uitbundig	☐ Grommerig
☐ Aanhankelijk	☐ Geneigd tot bijten
☐ Luidruchtig	☐ Wisselend

Ervaart u dit gedrag wel eens als een probleem?

☐ JA ☐ NEE

⇒ naar vraag 17

17. Hoe gedraagt uw hond zich bij benadering door kinderen? (U kunt meerdere hokjes aankruisen)

Bij BEKENDE kinderen:

☐ Rustig	☐ Afstandelijk
☐ Vriendelijk	☐ Bang
☐ Uitbundig	☐ Grommerig
☐ Aanhankelijk	☐ Geneigd tot bijten
☐ Luidruchtig	☐ Wisselend

Ervaart u dit gedrag wel eens als een probleem?

☐ JA ☐ NEE

Bij ONBEKENDE kinderen:

☐ Rustig	☐ Afstandelijk
☐ Vriendelijk	☐ Bang
☐ Uitbundig	☐ Grommerig
☐ Aanhankelijk	☐ Geneigd tot bijten
☐ Luidruchtig	☐ Wisselend

Ervaart u dit gedrag wel eens als een probleem?

☐ JA ☐ NEE

⇒ naar vraag 18

18. Hoe gedraagt uw hond zich bij benadering door volwassen honden? (U kunt meerdere hokjes aankruisen)

Bij BEKENDE honden:

☐ Rustig	☐ Afstandelijk
☐ Vriendelijk	☐ Bang
☐ Uitbundig	☐ Grommerig
☐ Aanhankelijk	☐ Geneigd tot bijten
☐ Luidruchtig	☐ Wisselend

Ervaart u dit gedrag wel eens als een probleem?

☐ JA ☐ NEE

Bij ONBEKENDE honden:

☐ Rustig	☐ Afstandelijk
☐ Vriendelijk	☐ Bang
☐ Uitbundig	☐ Grommerig
☐ Aanhankelijk	☐ Geneigd tot bijten
☐ Luidruchtig	☐ Wisselend

Ervaart u dit gedrag wel eens als een probleem?

☐ JA ☐ NEE

⇒ naar vraag 19

19. Hoe vindt u de gehoorzaamheid van de hond?

☐ Zeer goed ☐ Goed ☐ Matig ☐ Slecht ☐ Zeer slecht

Hebt u met deze hond een gehoorzaamheidscursus gevolgd? ☐ JA ☐ NEE

Einde van deze enquête. Wilt u het vragenformulier tekenen en terugsturen met behulp van de bijbehorende antwoortenveloppe? (geen postzegel nodig). Wij danken u hartelijk voor uw medewerking.

Ondergetekende gaat er mee akkoord dat de verstrekte gegevens worden verzameld en geanalyseerd door Genetic Counselling Services. Rapportage zal in algemene zin en geanonimiseerd plaatsvinden.

Datum: Handtekening eigenaar: